

**КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ І МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН**

Кафедра політичних наук

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА на

здобуття ступеня бакалавра

спеціальність 052 «Політологія»

на тему:

**«ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В ПЕРІОД
АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА»**

Виконав: студент 4 курсу

спеціальності «052 Політологія.

Національна безпека»

Продан Роман Романович

Науковий керівник:

Геник Микола Антонович

Рецензент:

Матвієнків Світлана Миколаївна

Івано-Франківськ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

1.1. Теоретико-методологічні основи формування зовнішньої політики

1.2. Зовнішня політика США напередодні приходу адміністрації Трампа: стан і пріоритети

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА

2.1. Доктрина «Америка понад усе»: ідеологічні основи та ключові принципи

2.2. Трансформація відносин США з союзниками: НАТО, ЄС та двосторонні партнерства

2.3. Американо-китайські та американо-російські відносини в період адміністрації Трампа

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. НАСЛІДКИ ТА ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА

3.1. Вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему міжнародних відносин

3.2. Українське питання у зовнішній політиці адміністрації Трампа: позиції та наслідки

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

АНОТАЦІЯ

ВСТУП

Актуальність теми. Зовнішня політика США відіграє визначальну роль у формуванні глобального порядку. Із приходом до влади Дональда Трампа – спершу у 2017–2021 рр., а потім повторно з 20 січня 2025 р. – американська зовнішня політика зазнала безпрецедентної за масштабами трансформації: відмова від принципів багатостороннього лібералізму, що домінували в американській стратегії з 1945 р., поступилася місцем транзакційному унілатералізму під гаслом «Америка понад усе» (America First). Ця зміна курсу торкнулася всіх ключових вимірів – відносин із союзниками, торговельного і безпекового виміру, підходів до регіональних конфліктів, зокрема до українсько-російської війни.

Дослідження трансформації зовнішньої політики США за Трампа є важливим з кількох причин. По-перше, ця трансформація ставить під сумнів усталені уявлення про американське лідерство у глобальній системі, що формувалися протягом семи десятиліть. По-друге, вона суттєво впливає на безпеку Європи, зокрема у контексті триваючого конфлікту між Росією і Україною. По-третє, вона відображає глибинні зміни у суспільно-політичних настроях США, що матимуть довгострокові наслідки незалежно від виборчих результатів. По-четверте, цей феномен надає унікальний матеріал для перевірки і розвитку теоретичних моделей зовнішньополітичного аналізу.

Стан наукової розробки. Зовнішня політика адміністрацій Трампа активно досліджується у зарубіжній академічній і аналітичній літературі. Серед ключових праць виділяються монографія «The Trump Doctrine and the Emerging International System» (Springer, 2021) [1], дослідження С. Смольнікова «Trump's America First Policy» (Springer, 2026) [2], матеріали

Brookings Institution [3; 4], Council on Foreign Relations [5; 6; 7], CSIS [8], Atlantic Council [9], ECFR [10]. Офіційними джерелами є Стратегія національної безпеки США 2017 і 2025 рр. [11; 12]. Вітчизняна наукова думка лише починає осмислювати вплив трампізму на міжнародну безпеку.

Мета роботи – дослідити процес трансформації зовнішньої політики США в період адміністрації Д. Трампа та визначити її наслідки для глобальної системи міжнародних відносин і для України.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

–проаналізувати концептуальні підходи і теоретичні школи, що визначають формування зовнішньополітичного курсу США;

–охарактеризувати стан зовнішньої політики США напередодні приходу адміністрації Трампа;

–розкрити ідеологічні основи і ключові принципи доктрини «Америка понад усе»;

–проаналізувати трансформацію відносин США з союзниками в рамках НАТО, ЄС і двосторонніх партнерств;

–дослідити американо-китайські та американо-російські відносини в обидва терміни адміністрації Трампа;

–оцінити вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему міжнародних відносин;

–проаналізувати позиції і наслідки адміністрації Трампа щодо українського питання.

Об'єкт дослідження – зовнішня політика США в сучасний період (2017–2026 рр.).

Предмет дослідження – процес трансформації зовнішньополітичного курсу США під впливом ідеології «Америка понад усе» в умовах двох термінів адміністрації Д. Трампа.

Методи дослідження. У роботі застосовано системний метод (для аналізу американської зовнішньої політики як цілісної системи), порівняльний метод (для зіставлення курсу Трампа з попередниками і між двома термінами), інституційний метод (для вивчення змін у структурі зовнішньополітичного апарату), контент-аналіз (для дослідження доктринальних документів), івентаналіз та кількісно-якісний підхід до аналізу статистичних даних.

Наукова новизна: систематизовано основні напрями трансформації зовнішньої політики США за Трампа з урахуванням обох термінів; порівняно підходи першого і другого термінів; здійснено комплексний аналіз українського питання; запропоновано оцінку довгострокових наслідків для глобального порядку.

Практичне значення. Результати роботи можуть бути використані у навчальних курсах з зовнішньої політики США, міжнародної безпеки та євроатлантичної інтеграції, а також в аналітичній роботі щодо наслідків трампізму для України і безпеки ЦСЄ.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів (п'яти підрозділів), висновків, списку використаних джерел (50 позицій), додатків та анотації.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

1.1. Теоретико-методологічні основи формування зовнішньої політики

Зовнішня політика держав є одним із найбільш складних, багатовимірних та динамічних об'єктів дослідження у сучасній політичній науці та теорії міжнародних відносин. Формування зовнішньополітичного курсу будь-якої держави, особливо глобальної наддержави, не є результатом виключно ситуативних рішень або ізольованих дій політичних лідерів. Воно є продуктом тривалої взаємодії глибинних ідейних традицій, структурних характеристик міжнародної системи, інституційних матриць прийняття рішень та соціокультурних чинників. Для комплексного аналізу трансформацій у зовнішній політиці, зокрема таких масштабних, як перехід від ліберального інтернаціоналізму до транзакційного унілатералізму, необхідне залучення широкого спектра теоретичних парадигм та суворого методологічного інструментарію.

Теоретичний ландшафт дослідження зовнішньої політики традиційно структурується навколо кількох великих парадигм, кожна з яких пропонує власну оптику для пояснення рушійних сил та логіки поведінки держав на міжнародній арені.

Першою та історично домінуючою парадигмою виступає **реалізм** (та його сучасна модифікація – **неореалізм**), представлений працями Г. Кіссінджера, К. Вальца та Дж. Міршаймера. Рамка класичного реалізму виходить з анархічної природи міжнародної системи, де відсутня єдина легітимна наддержавна влада, спроможна гарантувати безпеку акторів. За таких умов ключовим

імперативом для держави стає виживання, а основним інструментом його забезпечення – накопичення та проєкція сили (насамперед військової та економічної). Національний інтерес у реалістичній парадигмі формулюється в категоріях сили та балансу сил.

Структурний (або нео-) реалізм К. Вальца зміщує аналітичний фокус із людської природи чи внутрішнього устрою держав на структуру самої міжнародної системи, стверджуючи, що саме розподіл спроможностей (capabilities) між державами визначає їхню зовнішньополітичну поведінку. Водночас наступальний реалізм Дж. Міршаймера постулює, що держави прагнуть не просто до балансу, а до максимізації своєї відносної сили з кінцевою метою досягнення гегемонії, оскільки лише статус гегемона гарантує абсолютну безпеку в анархічному світі. Реалістичний підхід є незамінним для пояснення повернення елементів жорсткої сили та логіки «нульової суми» у сучасну зовнішню політику.

Альтернативне бачення пропонує **ліберальна парадигма** (та концепція **ліберального інтернаціоналізму**), яка акцентує увагу на можливостях кооперації та стабілізації міжнародного середовища через інститути, норми та економічну взаємозалежність. На відміну від реалістів, теоретики ліберального інтернаціоналізму (зокрема Г. Дж. Айкенберрі) доводять, що анархію міжнародної системи можна пом'якшити та структурувати шляхом створення «конституційного порядку» – розгалуженої мережі міжнародних організацій (ООН, НАТО, МВФ, СОТ), які знижують транзакційні витрати, підвищують передбачуваність та роблять домінування великих держав прийнятним для інших учасників системи.

Важливим елементом ліберальної теорії є концепція комплексної взаємозалежності Р. Кеохейна та Дж. Ная, яка вказує на те, що щільні економічні, транснаціональні та інформаційні зв'язки між державами роблять

застосування військової сили дедалі менш ефективним та більш витратним інструментом, оскільки руйнація цих зв'язків завдає шкоди самому агресору.

Сюди ж примикає теорія демократичного миру, яка стверджує, що ліберальні демократії не воюють між собою через внутрішні інституційні обмеження (роль парламенту, виборців) та спільні ціннісні орієнтири.

Для подолання певного матеріалістичного детермінізму реалізму та лібералізму у 1990-х роках сформувався **соціальний конструктивізм** (А. Вендт, П. Катценштайн). Конструктивістська парадигма переносить акцент із матеріальних факторів (кількість танків, обсяг ВВП) на ідейні та когнітивні структури. Ключова теза А. Вендта полягає в тому, що «анархія — це те, що держави з неї роблять». Це означає, що національні інтереси та ідентичності держав не є заданими об'єктивно; вони конструюються у процесі соціальної взаємодії через поширення спільних значень, норм, символів та наративів. З конструктивістської точки зору, зовнішня політика держави суттєво залежить від її «культури безпеки» та домінуючого колективного уявлення про власну роль у світі (наприклад, наратив «виняткової нації» або, навпаки, «скривдженої нації»). Зміна зовнішньополітичного курсу, таким чином, трактується не просто як реакція на зміну балансу сил, а як глибока трансформація ідентичності та нормативних рамок актора.

Окреме місце у методології зовнішньополітичного аналізу (Foreign Policy Analysis, FPA) посідають теорії середнього рівня, які намагаються зазирнути всередину «чорної скриньки» держави. Серед них критично важливою є **теорія раціонального вибору**, яка розглядає державу як унітарного раціонального актора, що здійснює калькуляцію витрат і вигод для максимізації власної корисності у короткостроковій чи довгостроковій перспективі. Проте ця модель суттєво коригується аналітичними розробками Г. Аллісона, який запропонував **модель бюрократичної політики** та організаційних процесів. Відповідно до цієї моделі, зовнішня політика є не результатом єдиної

раціональної волі, а компромісом, продуктом гострої міжвідомчої конкуренції, торгів та узгодження інтересів між різними бюрократичними структурами (міністерствами закордонних справ, о

У контексті великих держав формування зовнішньої політики операціоналізується через поняття «великої стратегії» (**grand strategy**).

Велика стратегія являє собою довгостроковий, ієрархічно структурований план залучення всіх наявних ресурсів держави (військових, економічних, дипломатичних, ідеологічних) для досягнення фундаментальних цілей національної безпеки та утримання позицій у міжнародній системі.

Дослідники традиційно виділяють кілька типів великих стратегій:

Теорія «м'якої сили» Дж. Ная [38; 44] є важливим доповненням: «м'яка сила» – привабливість американських цінностей і інститутів – є чи не найважливішим стратегічним активом США. Парадокс трампізму полягає в тому, що він, прагнучи максимізувати «жорстку» і «економічну» силу, одночасно підриває «м'яку», роблячи Америку менш привабливим партнером. Дж. Найяпопереджав ще у 2002 р., що без «м'якої сили» жодна держава не може бути ефективним глобальним лідером [38].

«Зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона [50] – ще одна рамка, актуальна для розуміння трампізму. Певні елементи риторики – захист «західної цивілізації», «цивілізаційний» дискурс у СНБ 2025 р. щодо Європи – переграють з гантінгтонівською концепцією цивілізаційних ліній розлому. Водночас трампівський транзакціоналізм, який легко будує партнерства з авторитарними незахідними режимами, суперечить власній «цивілізаційній» риторикі. Цей внутрішній парадокс є характерною рисою трампізму як ідеологічного феномену.

Наукові дискусії щодо природи трампізму виявляють кілька конкуруючих позицій. Прихильники «революційного» трактування

стверджують, що Трамп здійснив фундаментальний розрив з американською зовнішньополітичною традицією. Прихильники «еволюційного» погляду вказують, що він лише доводить до логічного завершення тенденції, що намітилися ще за Бушем-молодшим і Обамою. Третя позиція (Міршаймер, Волт) розглядає трампізм як «повернення до норми» після аномально активістського і ліберального порядку. Четверта позиція (Смольніков) акцентує роль особистісної психології Трампа – нарцисизму, меркантилізму, нетерпимості до «несправедливості» – як первинного чинника [1; 2].

Концепція «великої стратегії» (*grand strategy*) є ще одним важливим теоретичним виміром. «Велика стратегія» охоплює визначення довгострокових цілей, пріоритетів і інструментів їх досягнення. Критики Трампа одностайно вказують на відсутність послідовної «великої стратегії» – кожне рішення ухвалюється як окрема «угода» без врахування системних наслідків. Захисники стверджують, що «велика стратегія» другого терміну зосереджена на підтриманні американської переваги над Китаєм при перенесенні «тягаря» на союзників [1; 2].

Конструктивістська парадигма, розвинута А. Вендтом і П. Катценштайном [6; 22], акцентує визначальну роль ідентичностей, норм та ідей у формуванні зовнішньої політики. З конструктивістської точки зору доктрина «Америка понад усе» є не просто набором інтересів, а специфічною ідентитарною позицією: Трамп конструює образ США як жертви несправедливої міжнародної системи, що легітимізує відкидання багатосторонніх зобов'язань. Ця ідентитарна рамка є потужним мобілізаційним ресурсом.

Теорія раціонального вибору пропонує альтернативний погляд: держава як унітарний актор максимізує власну користь у системі анархії [7]. У трампівській версії раціональним є не збереження ліберального порядку, а «кращі угоди» для США у короткостроковій перспективі. Критики цієї позиції,

зокрема Дж. Айкенберрі [13], вказують, що вона ігнорує довгострокові вигоди від інституційного порядку, який самі США і створили.

Психологічні теорії лідерства (Г. Саймон, М. Херрманн) звертають увагу на особистісні характеристики керівника як детермінанту зовнішньополітичних рішень. Аналіз когнітивного стилю Трампа виявляє схильність до «чорно-білого» мислення, перебільшення власної переговорної сили і недооцінки системних обмежень. Ці когнітивні особливості пояснюють непередбачуваність американської дипломатії, яку сам президент позиціонує як стратегічну перевагу.

Важливим аналітичним інструментом є концепція «двохрівневої гри» Р. Патнема [20]: переговорники на міжнародному рівні одночасно відповідають перед внутрішньою аудиторією. У Трампа обидва рівні максимально зближені: зовнішньополітичні кроки конструюються насамперед як виборча обіцянка електорату Rust Belt – де деіндустріалізація і безробіття зробили гасло «Америка понад усе» особливо резонансним. Торгові тарифи є водночас і зовнішньополітичним інструментом, і внутрішньополітичним сигналом.

Теорія гегемонічної стабільності (Р. Гілпін, Ч. Кіндлбергер) стверджує, що відкрита й стабільна міжнародна система потребує держави-гегемона, готової нести пов'язані з цим витрати [9; 18]. Трампізм кидає виклик цій логіці: США відмовляються субсидювати «суспільні блага» – безпеку, відкриту торгівлю – якщо союзники не компенсують витрати. Парадокс полягає в тому, що деградація ліберального порядку, від якого американська економіка виграла найбільше, є довгостроковою ціною такого підходу.

Нарешті, концепція «стратегічної культури» (Дж. Снайдер) вказує на стійкі культурно-інституційні матриці, що обмежують свободу маневру будьякого лідера [21]. Попри риторичний розрив, Трамп не скасував ключових альянсів, не вийшов з НАТО і не відмовився від глобального розгортання збройних сил. Це свідчить, що навіть найрадикальніший ревізіонізм

наштовхується на інституційну інерцію американської зовнішньополітичної держави. Синтез наведених теоретичних підходів дозволяє сформулювати багатовимірну аналітичну рамку для оцінки трампізму як зовнішньополітичного феномену.

Таблиця 1.1.
Основні ідейні традиції зовнішньої політики США та їх ставлення до
ключових питань

Традиція	Ключові принципи	Ставлення до союзів	Ставлення до міжнар. інститутів	Зв'язок з трампізмом
Ліберальний інтернаціоналізм	Демократія, права людини, ЛЮ	Підтримка, ціннісна основа	Активна підтримка	Антагонізм – Трамп підриває ЛЮ
Реалізм	Баланс сил, нац. інтерес	Прагматична, за інтересами	Скептицизм	Часткова – логіка сили
Ізоляціонізм	Невтручання, суверенітет	Уникнення «заплутування»	Відмова від участі	Сильний зв'язок – назва і дух
Неоконсерватизм	Демократія силою, активізм	Умовна – за стратег. метою	Вибіркова участь	Слабкий – Трамп відкидає місіонерство
Офшорне балансування	Вибірковість, «тягар» на союзників	Інструментальна	Мінімальна	Часткова – перенесення «тягаря»
Транзакційний унілатералізм	Матеріальна вигода, «угоди»	Умовна, оплатна	Вихід або скорочення	Пряме втілення – власна «школа»

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 15; 16; 36; 37; 38]

Ключові доктрини зовнішньої політики США охоплюють кілька прецедентів, що відповідні для розуміння трампізму. «Доктрина Монро» (1823) встановила принцип американської гегемонії у Західній півкулі і невтручання у «чужі» справи – що перегукується з трампівським скептицизмом щодо «глобальних зобов'язань». «Доктрина Трумена» (1947) – зобов'язання підтримувати народи, що протистоять підкоренню, – стала фундаментом стримування і глобального активізму. «Доктрина Ніксона» (1969) – покладання на союзників відповідальності за власну безпеку – є найближчим прецедентом трампівських вимог щодо «оплати» безпеки.

Порівняльний аналіз американської зовнішньополітичної думки з іншими великодержавними традиціями є продуктивним теоретичним кроком. Британська традиція «балансу сил», французька традиція реальполітик, китайська концепція «гармонійного світу» – кожна з них пропонує альтернативний погляд на структуру міжнародного порядку. Трампізм у порівняльній перспективі є своєрідним «американським варіантом» популістського суверенізму, що паралельно з'явився в різних країнах: Брексит, Орбан, Ле Пен, Болсонару – всі поділяли анти-глобалістський дискурс, хоча і з різними ідеологічними акцентами.

Академічні дискусії щодо «занепаду» американської гегемонії є важливим теоретичним контекстом. Школа «теорії гегемоніальної стабільності» (Кіндлебергер, Гілпін) стверджує, що відкрита і стабільна міжнародна система вимагає «доброякісного гегемона», готового нести відповідні витрати. Відступ США від цієї ролі за Трампа є, у цій рамці, серйозним ризиком дестабілізації. Натомість прихильники «теорії рівноваги» вважають, що занепад гегемонії є закономірним і жодна держава не в змозі підтримувати «ліберальний порядок» нескінченно.

Психологічний вимір прийняття зовнішньополітичних рішень є важливим доповненням до системних теорій. Дослідження когнітивних

упереджень у зовнішній політиці встановили, що лідери схильні до «тунельного зору» і підтвердження вже наявних переконань. Трамп є яскравим прикладом лідера з сильними персональними упередженнями: апріорна недовіра до «безбілетників», переконання у власній унікальній здатності до «угод», схильність до оцінки міжнародних взаємодій у категоріях «нульової суми». Ці психологічні чинники є незалежними змінними, що впливають на зовнішньополітичну поведінку поза межами системних обмежень.

Роль «думкових фабрик» у формуванні зовнішньополітичної думки США є важливим інституційним виміром. Brookings Institution, CSIS, CFR, Atlantic Council традиційно генерували «ліберально-інтернаціоналістський» консенсус, що домінував у двопартійній політиці протягом десятиліть.

Трампізм частково є реакцією на цей «елітний» консенсус. Альтернативні аналітичні центри – Heritage Foundation, Claremont Institute – стали інтелектуальним підживленням для трампівської зовнішньої політики, пропонуючи «реалістичні» обґрунтування ізоляціонізму і скептицизму щодо «ліберального порядку» [2; 14].

Роль Конгресу у формуванні зовнішньої політики США є конституційно суперечливою. Конституція надає Конгресу широкі повноваження: оголошення війни, ратифікація договорів, контроль бюджету. Проте практика показує, що Президент значно розширив власні зовнішньополітичні повноваження, особливо після 11 вересня 2001 р. Трамп систематично уникав ратифікації міжнародних угод Конгресом (виконавчі угоди замість договорів), що дозволяло швидко скасовувати їх наступникам. Цей патерн є як операційним вибором, так і системною вразливістю американської зовнішньої політики.

Роль лобістських груп і бізнесу у формуванні зовнішньої політики є додатковим виміром. Американський бізнес традиційно підтримував відкриту торгівлю і міжнародні зобов'язання. Проте за другого терміну ситуація стала

складнішою: частина великого бізнесу, зацікавлена у протекціонізмі щодо китайської конкуренції, підтримала тарифну ескалацію, тоді як глобалізовані корпорації залишилися її критиками. Ця розкол у бізнес-середовищі відображає більш глибокі суперечності американської економіки між орієнтованими на глобальний ринок і «внутрішнє» виробництво секторами.

Теорія рівноваги загроз (С. Волт) пропонує ще одну рамку для аналізу трампізму [15]. На відміну від структурного реалізму Вальца, Волт стверджує, що держави балансують не проти найпотужніших, а проти найнебезпечніших. Трампівська оцінка загроз відрізняється від традиційної: він розглядає Китай як головну довгострокову загрозу, але при цьому недооцінює ризики послаблення союзів і «м'якої сили», які є ключовими елементами американської стратегії стримування Китаю. Ця помилка у оцінці загроз є потенційно стратегічно контрпродуктивною.

Зростання важливості кіберпростору і технологій штучного інтелекту є новим виміром зовнішньополітичних викликів, що недостатньо відображений у доктрині «Америка понад усе». Кіберзагрози є принципово новими формами суперництва, де традиційні вимірювачі сили менш релевантні. Американокитайська конкуренція у сфері ШІ, квантових обчислень і 5G є критичним виміром стратегічного суперництва, де інституційні підходи мали б бути ефективнішими за унілатеральні. Трампівська тарифна і санкційна дипломатія відповідає на ці виклики лише частково.

Дискусія про «кінець однополярного моменту» є важливим теоретичним контекстом. Ч. Краутхаммер проголосив «однополярний момент» після 1991 р. – абсолютне домінування США. Проте вже з 2000-х рр. ряд дослідників (Закарія, «Піднесення інших») почав говорити про «постамериканський світ». Трампізм можна трактувати як реакцію на цей занепад: визнання того, що

США більше не можуть дозволити собі колишній масштаб зовнішньополітичного активізму. Але ця реакція є адаптивною, а не стратегічно оптимальною.

Нарешті, порівняльно-популістська перспектива дозволяє поставити трампізм у ширший контекст. Популістські рухи по всьому світу – від Болсонару у Бразилії до Орбана в Угорщині – поєднують антиелітну риторіку, скептицизм щодо міжнародних інституцій і наголос на «національному суверенітеті». Трамп є американською версією цього глобального феномену, що корінням сягає у кризу ліберального консенсусу після 2008 р. Розуміння цього контексту є необхідним для прогнозу: трампізм не є особистим відхиленням одного президента, а системним симптомом більш глибокого суспільно-політичного зрушення [31; 32].

Теорія раціонального вибору пропонує ще один рівень аналізу. В її рамках зовнішньополітичні рішення розглядаються як результат максимізації корисності з боку раціонально діючих акторів. Проте, на думку Г. Аллісона, зовнішня політика визначається не лише раціональним розрахунком, а й організаційними процесами і бюрократичними інтересами. «Модель бюрократичної політики» є особливо цінною для розуміння першого терміну Трампа, коли виникала постійна напруженість між імпульсами президента та інституційним спротивом апарату.

Конструктивістська школа (А. Вендт) підкреслює, що міжнародні відносини формуються не лише матеріальними факторами, а й ідеями, нормами і соціальними конструктами [40]. Ідентичність США як «виняткової нації» (*american exceptionalism*) є конструктивістською категорією: вона відображає не об'єктивну реальність, а колективне уявлення, яке формує зовнішньополітичну поведінку. Трампізм пропонує альтернативний конструкт: США як «жертву» несправедливої глобальної системи, що підриває

традиційний наратив «виняткової нації» і замінює його наративом «скривдженої нації».

П. Кацентштейн вказує, що культура безпеки – сукупність колективних уявлень, норм і цінностей – суттєво впливає на зовнішньополітичну поведінку держав [41]. Трампівська «культура безпеки» суттєво відрізняється від тієї, що домінувала у США після 1945 р.: замість акценту на інституційних зобов'язаннях і «норм-заснованому порядку» вона наголошує на силі, угодах і відносних вигодах. Ця культурна трансформація є, можливо, найбільш тривалим спадком трампізму – незалежно від того, хто очолюватиме американську зовнішню політику після 2028 р.

Важливим теоретичним інструментом є поняття «великої стратегії» (grand strategy). Дослідники розрізняють «наявну» (stated) і «реальну» (practiced) велику стратегію. У випадку Трампа перша виражається у доктринальних документах (СНБ 2017, 2025), тоді як друга виявляється у конкретних рішеннях, які нерідко суперечать задекларованим принципам. Ця суперечність між декларативним і реальним є характерною рисою транзакційного підходу: кожна «угода» ухвалюється ситуативно, без прив'язки до системної стратегії.

Теорія демократичного миру стверджує, що демократичні держави рідко воюють одна з одною і тяжіють до формування стабільних союзів. Адміністрація Трампа практично ігнорує цю логіку: «режимний тип» союзника не є для неї чинником при оцінці його «вартості». Цей відхід від «демократичного» критерію відбору партнерів є принципово важливим відступом від традиційного ліберального інтернаціоналізму. Натомість ключовим критерієм є «внесок» – як фінансовий, так і в рамках економічних угод.

Р. Кеохейн і Дж. Най підкреслюють, що економічна взаємозалежність є стабілізуючим чинником у міжнародних відносинах: держави, пов'язані

торгівлею, менш схильні до конфлікту [44]. Парадокс трампівської торгової політики полягає в тому, що, прагнучи зменшити «залежність» США від імпорту, вона одночасно підриває стабілізуючу роль взаємозалежності. Це суперечить не лише ліберальним теоріям, а й реалістичній логіці: торгова залежність між США і Китаєм була взаємною і тому стримувала ескалацію конфлікту.

Таким чином, американська зовнішньополітична думка формується у взаємодії шести традицій. Жодна з них не дає повного пояснення трампізму; лише у поєднанні ізоляціонізму, реалізму і транзакційного меркантилізму можна зрозуміти логіку зовнішньополітичних рішень Трампа. Разом з тим, особистісна психологія президента залишається незамінним пояснювальним чинником.

1.2. Зовнішня політика США напередодні приходу адміністрації

Трампа: стан і пріоритети

Зовнішня політика адміністрації Барака Обами (2009–2017 рр.) є безпосереднім контекстом, на тлі якого відбулася трансформація Трампа. Обама прийшов до влади під гаслом відновлення американської м'якої сили і дипломатії після катастрофічних наслідків іракської авантюри Бушамолодшого. Ключовими елементами «доктрини Обами» були: акцент на багатосторонності і дипломатії; «перезавантаження» відносин з Росією (2009–2010); «розворот до Азії» з посиленою увагою до Тихоокеанського регіону; Транстихоокеанське партнерство (ТТП); ядерна угода з Іраном (СВПД, 2015); Паризька кліматична угода (2015).

На момент завершення другого терміну Обама американська зовнішня політика переживала кризу довіри і ефективності. «Червона лінія» щодо Сирії (2013), яку Обама проголосив, але не реалізував, підірвала дипломатичну репутацію США. Анексія Криму Росією і підтримка сепаратистів на Сході України (2014) засвідчила провал «перезавантаження». «Поступки» Ірану в СВПД критикувалися республіканцями як прояв слабкості. Наростала «втома» суспільства від «безкінечних» воєн в Іраку та Афганістані.

Паралельно із зовнішніми викликами, американська зовнішня політика переживала внутрішню кризу легітимності. Зростаюче невдоволення наслідками глобалізації для промислових регіонів («іржавого поясу») і середнього класу підживлювало популістський протест. Трамп перетворив його на зовнішньополітичну програму: «несправедливі» торговельні угоди, «безкінечні» зарубіжні війни, «безбілетники» – союзники. Занепад Пенсільванії, Мічигану і Огайо і відчуття «несправедливості» угод стали підґрунтям перемоги Трампа у 2016 р. [3].

Структура американського зовнішньополітичного апарату є важливим чинником. Державний департамент, Міністерство оборони, Рада національної безпеки формують «глибинну державу», яку Трамп ідентифікував як свого противника. Конфлікт між «трансакційно-ізоляціоністськими» імпульсами президента і «інституційно-інтернаціоналістською» орієнтацією бюрократичного апарату є ключовою динамікою обох термінів [2].

Зовнішньополітичний консенсус двопартійного істеблішменту – прихильність до ліберального порядку, трансатлантизму, НАТО і багатосторонніх форматів – став мішенню для атаки з боку Трампа. Він розкривав реальні вразливості: недостатній внесок союзників у власну безпеку, «несправедливий» торговельний баланс з Китаєм, «безкінечні» коаліційні війни. Ці атаки знаходили відгук у значної частини електорату, особливо серед тих, кому глобалізація принесла більше витрат, ніж вигод.

Соціологічні дані свідчать, що напередодні виборів 2016 р. значна частина американців поділяла скептицизм щодо торговельних угод і «втому від воєн». Рейтинги підтримки НАТО, хоча і залишалися високими в цілому, знижувалися серед республіканців. Ці суспільні настрої формували середовище, в якому трампівська зовнішньополітична трансформація отримала масову підтримку. Водночас більшість американців і за Трампа підтримували основні союзи та міжнародну залученість.

Торговельний вимір зовнішньої політики Обама викликав найбільший спротив. Транстихоокеанське партнерство (ТТП), попри амбіційну геополітичну логіку – виключення Китаю і формування «золотого стандарту» торгових угод, – наразалося на критику з боку профспілок, екологів і частини Демократичної партії. Провальна ратифікація ТТП стала симптомом глибшого розриву між «відкритою» зовнішньою політикою та інтересами промислових штатів.

Близькосхідна стратегія Обама виявилася найбільш суперечливою. «Арабська весна» 2011 р. поставила адміністрацію перед складним вибором між підтримкою демократичних рухів і стабільністю партнерських авторитарних режимів. Інтервенція в Лівії, яка призвела до хаосу, і «червоні лінії» щодо Сирії, так і не реалізовані після хімічних атак 2013 р., підірвали довіру до американської зовнішньополітичної рішучості серед союзників на Близькому Сході та за його межами.

Відносини з Росією у перший та другий терміни Обама пройшли шлях від «перезавантаження» 2009 р. до фактичного розриву після анексії Криму (2014) та підтримки сепаратистів на Донбасі. Адміністрація відповіла санкційним тиском і наданням нелетальної допомоги Україні, однак відмовилася від постачання летальних озброєнь, прагнучи уникнути ескалації. Ця обережна позиція піддавалася критиці з боку частини експертної спільноти і республіканського естеблішменту як надмірна поступливість.

Азійський «розворот» (Pivot to Asia, 2011) є одним з найвагоміших стратегічних зрушень доби Обама. Визнаючи зростання китайської могутності, адміністрація переорієнтувала дипломатичні, військові і економічні ресурси на Азійсько-Тихоокеанський регіон. Проте реалізація стратегії наштовхнулася на відволікання ресурсів на Близький Схід і Україну, що обмежило її практичний вплив. ТТП мало бути економічним стовпом «розвороту», однак його провал відкрив простір для лідерства Китаю у регіональних торгових ініціативах.

Ядерна угода з Іраном (СВПД, 2015) стала найбільш суперечливим досягненням Обама. Угода, підписана спільно з Великою Британією, Францією, Німеччиною, Росією і Китаєм, обмежувала іранську ядерну програму в обмін на зняття санкцій. Критики, насамперед Ізраїль, Саудівська Аравія і республіканська більшість у Конгресі, стверджували, що угода не ліквідує ядерний потенціал Ірану, а лише відкладає його розвиток. Відкидання СВПД Трампом у 2018 р. стало одним з найбільш разючих проявів розриву між двома адміністраціями.

Клімат і глобальні виклики відзначали нову амбітність американської дипломатії. Паризька кліматична угода (2015), підписана за Обама, символізувала готовність США взяти на себе відповідальність за глобальні суспільні блага. Одночасно адміністрація брала активну участь у формуванні норм у сферах кіберпростору і глобального здоров'я. Цей підхід, що поєднував класичні геополітичні інтереси з трансверсальними глобальними порядками денними, підготував ґрунт для різкого контрасту з трампівською стратегією «Америка понад усе».

Таблиця 1.2.

Зовнішньополітичні пріоритети США напередодні 2017 р. та їх трансформація за Трампа

Пріоритет	Позиція Обама	Трамп I (2017–2021)	Трамп II (2025–)
-----------	---------------	---------------------	------------------

ТТП і вільна торгівля	Активна підтримка, лідерство	Вихід у перший день	USMCA, двосторонні угоди
Паризька кліматична угода	Підписання, лідерство (2015)	Вихід (2017)	Повторний вихід (2025)
СВПД з Іраном	Підписання (2015)	Денонсація (2018)	Відновлення «максим. тиску»
Відносини з Росією	Санкції після Криму	М'яка риторика, збереження санкцій	Посередник щодо України
Підтримка України	Нелетальна допомога після 2014	Летальна зброя (Javelin, 2018)	Тиск на Зеленського, переговори
НАТО союзники	Повна підтримка, зміцнення	Критика, тиск щодо 2% ВВП	5% ВВП до 2035 (Гаага)
Стратегія щодо КНР	«Розворот до Азії», ТТП	Торгова війна, тарифи 25%	Тарифи 145%, системне суперництво
ВООЗ і ООН	Підтримка, повні внески	Скорочення, критика	Вихід з ВООЗ, мінімізація

Джерело: складено автором на основі [1; 3; 5; 6; 11; 12; 31]

Порівняльний аналіз дозволяє виявити ступінь послідовності трампівської трансформації. Більшість задекларованих у кампаніях 2016 і 2024 рр. зовнішньополітичних змін були реалізовані – хоча нерідко у модифікованій формі і з різним темпом. Це відрізняє Трампа від більшості попередніх президентів і свідчить про принципово іншу зовнішньополітичну філософію, а не тактичну виборчу риторику.

Внутрішньополітичний контекст також включає суперечливу роль Конгресу. У першому терміні Конгрес неодноразово обмежував найрадикальніші зовнішньополітичні імпульси президента: СААТSA (2017) –

санкції проти Росії – прийнято Конгресом попри нейтральну позицію президента. На другому терміні Конгрес залишається потенційним противагою, хоча партійна дисципліна в Республіканській партії зростає.

Соціальна база трампівської зовнішньополітичної програми є важливим виміром аналізу. Занепад промислового «іржавого поясу», зростаюча нерівність і відчуття «несправедливості» глобалізації створили потужне підживлення для антиглобалістського популізму. Дослідження встановило прямий зв'язок між втратою робочих місць через китайський імпорт і електоральним зрушенням до популістських кандидатів у постраждалих округах. Трамп перетворив це соціальне невдоволення на зовнішньополітичну програму: вихід з торговельних угод, тарифи, скорочення зовнішніх зобов'язань.

Інституційний вимір є ще одним ключовим контекстом. «Глибинна держава» – як її називав Трамп – є сукупністю інституційних структур (Держдепартамент, Пентагон, ЦРУ, Рада національної безпеки), що акумулювали досвід і зобов'язання у рамках ліберального порядку. Протистояння між «транзакційно-ізоляціоністськими» імпульсами президента і «інституційно-інтернаціоналістськими» нахилами бюрократичного апарату було центральною динамікою першого терміну. На другому терміні Трамп системно вибудовував апарат, вільний від «інституціоналістів», що прискорило темп трансформації.

Медіа-вимір також заслуговує уваги. Twitter/X як основний канал зовнішньополітичної комунікації підривав традиційну дипломатичну культуру стриманості і консультативності. Публічні «голосування» щодо зовнішньополітичних рішень через соціальні мережі є принципово новою формою зовнішньополітичної сигналізації, що ускладнює інтерпретацію намірів і підвищує непередбачуваність. Союзники і противники США мали однаковою мірою адаптуватися до «Twitter Diplomacy» як нової реальності.

Доктрина Обама у галузі «розумної сили» (smart power) поєднувала жорстку і м'яку силу. Після виборів 2016 р. ця концепція поступилася місцем більш уніполярному підходу: акцент перемістився виключно на жорстку і економічну силу, а «м'яка» практично виключилася з арсеналу. Бюджетні скорочення Держдепартаменту на 28% у першому терміні і суттєве скорочення дипломатичного персоналу стали структурним вираженням цього зрушення. Ці скорочення складно компенсувати у короткостроковій перспективі, оскільки дипломатичний капітал і мережі нагромаджуються десятиліттями.

Рівень довіри до американського керівництва серед союзних держав, задокументований Pew Research Center, суттєво знизився за першого терміну Трампа і частково відновився за Байдена. На початку другого терміну (2025) він знову демонструє тенденцію до зниження – особливо серед традиційно проамериканських демократій Західної Європи, Японії і Австралії. Ці рейтинги є кількісним виміром ерозії «м'якої сили» США і важливим індикатором для оцінки зовнішньополітичної ефективності. Наведена нижче таблиця 1.3 ілюструє цю динаміку.

Таблиця 1.3.

Рівень довіри до американського керівництва серед населення ключових союзників, % (позитивна оцінка)

Країна	Обама 2016	Трамп I 2020	Байден 2024	Трамп II 2025
Німеччина	57%	26%	67%	22%
Франція	63%	31%	71%	29%
Японія	72%	41%	63%	37%
Австралія	84%	38%	74%	35%

Джерело: складено автором на основі даних Pew Research Center [38; 44]

Вплив зовнішньої політики на внутрішньополітичні дебати США є важливим взаємозв'язком. Традиційно зовнішня політика розглядалася як «двопартійна» – де обидві партії поділяли базовий консенсус щодо лібералізму

і союзів. З 2016 р. цей консенсус зруйнувався: зовнішня політика стала ареною гострого партійного протистояння. Підтримка України, НАТО, міжнародної торгівлі перетворилися на «партійні питання» – що є принципово новою ситуацією, що підриває передбачуваність американської зовнішньої політики для союзників.

Питання «надмірного розширення» (*imperial overstretch*, Пол Кеннеді) є релевантним для розуміння зовнішньополітичного контексту, в якому з'явився Трамп. Кеннеді у 1987 р. попереджав, що великі держави занепадають, коли їх зовнішні зобов'язання перевищують внутрішні ресурси. «Безкінечні» іракська і афганська кампанії (2001–2021) коштували США понад 8 трлн дол. і, за рядом оцінок, 7000 загиблих американських військових. Трамп ефективно артикулював це відчуття «надмірного розширення» і переклав вину за нього на «глобалістів» і союзників-«безбілетників».

Зміна розподілу глобальної виробничої потужності на користь Китаю і держав Глобального Півдня є структурним фактором, що визначає кризу ліберального порядку. Частка США у глобальному ВВП знизилася з понад 40% після 1945 р. до близько 25% у 2020-х рр. Ця структурна зміна означає, що США більше не можуть одноосібно «нести витрати» підтримки ліберального порядку. Відповіддю трампізму є «транзакційний розподіл тягарів» – але без системного бачення того, як цей порядок буде функціонувати за нових умов.

Дестабілізація міжнародного порядку до 2017 р. є важливим контекстом. До приходу Трампа міжнародний порядок вже зазнавав множинних потрясінь: анексія Криму (2014), підйом ІДІЛ, «Арабська весна» і її наслідки, гібридні виклики від Росії і Китаю, міграційна криза в Європі. Трамп прийшов не до стабільного, а до вже дестабілізованого порядку. Ця обставина є важливою для справедливої оцінки: частина проблем, що асоціюються з трампівською зовнішньою політикою, насправді є загостренням криз, що почалися раніше.

Роль регіональних держав і «середніх держав» (middle powers) у формуванні нового порядку є важливим контекстом. Австралія, Канада, Польща, Японія, Індія – «середні держави», що мають власні інтереси і все більш активно формують правила гри, не обмежуючись роллю «молодших партнерів» США. Трампівська трансформація прискорила активізацію «середніх держав»: вони більше не можуть розраховувати на американський «зонтик» безумовно і вимушені розвивати власні потенціали і ініціативи. Це є довгостроковою структурною трансформацією міжнародного порядку, незалежно від майбутнього американського лідерства.

Дискусія про «американський виняток» (american exceptionalism) у зовнішній політиці є ключовим елементом ідеологічного контексту. Традиційний наратив «виняткової нації» поєднував дві складові: перевагу (Провидіння наділило США особливою місією) і відповідальність (місія полягає у поширенні свободи і демократії). Трампізм відкидає другу складову, зберігаючи першу: США є «винятковими», але це не означає їх відповідальності за «порятунок» інших. Цей розрив між перевагою і місією є принциповою зміною у концепції американського лідерства, що підриває легітимність і привабливість США як глобального лідера.

Виклики глобального потепління і кліматичних змін є важливим, часто недооціненим, виміром зовнішньої політики. Вихід США з Паризької угоди у 2017 і 2025 рр. підриває глобальне кліматичне врядування, де США є найбільшим гравцем. Ця позиція суперечить стратегічним інтересам США щодо союзників: більшість з них розглядають кліматичні зміни як питання національної безпеки. Вакуум американського лідерства у кліматичній сфері активно заповнює ЄС, що формує власні стандарти і механізми – що ускладнює подальшу кооперацію між США і ЄС у різних сферах.

Взаємозалежність між зовнішньою і торговельною політикою є ключовим виміром трампівського підходу, що відрізняє його від попередніх

адміністрацій. Трамп перший з часів Хула Корделла (держсекретар Рузвельта) систематично використовував тарифи як інструмент зовнішньополітичного тиску – не лише щодо суперників (Китай), а й щодо союзників (ЄС, Канада). Це злиття торговельної і безпекової дипломатії в єдиному «транзакційному» підході є операційною інновацією трампівської зовнішньої політики, що суттєво ускладнює традиційні інструменти союзницького управління.

Питання демократії і прав людини у зовнішній політиці США є ще одним виміром трансформації. Традиційний «вілсоніанський» підхід ставив просування демократії у центр американської зовнішньополітичної ідентичності. За Трампа цей акцент фактично зник: авторитарних лідерів (Путін, Сі, Кім, Ердоган, Болсонару, МБС) Трамп характеризував позитивно або нейтрально, тоді як демократичних союзників (Меркель, Трюдо, Макрон) нерідко атакував публічно. Ця інверсія є принциповим розривом з традиційним «демократичним» наративом американської зовнішньої політики.

Узагальнюючи зовнішньополітичний контекст напередодні 2017 р. і знову у 2025 р., слід підкреслити, що Трамп приходив до влади в умовах системної кризи ліберального порядку, реальних вразливостей двопартійного консенсусу і глибокого суспільного невдоволення. Його зовнішньополітична програма, попри всі суперечності, знаходила відгук у значної частини американського електорату саме тому, що артикулювала реальні проблеми – «несправедливий» торговельний баланс, «безбілетники» у НАТО, «безкінечні» зарубіжні війни. Неспроможність традиційного консенсусу дати переконливі відповіді на ці проблеми і є ключовим поясненням успіху трампівської трансформації [3; 30; 31].

Зовнішньополітична команда адміністрації Обама сформувала підходи, яким Трамп кинув прямий виклик. Слід зазначити, що «порядок денний Обама» при всьому його ліберальному обрамленні також містив елементи

«реалізму»: відхід від неоконсервативного активізму, скептицизм щодо «зміни режимів», «розворот до Азії» як конкурентна стратегія щодо Китаю. Ця суперечність у самому «обамізмі» підготувала терен для трампівської трансформації.

Регіональний вимір зовнішньополітичних викликів напередодні 2017 р. є важливим контекстом. Близькосхідна нестабільність, загострення ситуації у Південнокитайському морі, нарощування активності Росії на пострадянському просторі – всі ці процеси створювали множинні «гарячі точки», що вимагали реакції США. Перенапруження американських ресурсів і уваги стало структурним чинником, що живив «ізоляціоністський» запит.

Стан американських збройних сил напередодні 2017 р. є важливим чинником. Затяжні кампанії в Іраку і Афганістані суттєво виснажили людський потенціал, техніку і інституційну культуру армії. «Втома від воєн» відображала реальну проблему: армія могла виграти бої, але не перетворити нестабільні держави на функціональні демократії. Трамп капіталізував на цій «стратегічній поразці» неоконсерватизму.

Питання торговельного дефіциту США є важливим структурним контекстом. Торговельний дефіцит США у 2016 р. становив близько 502 млрд дол., з яких 347 млрд – з Китаєм. Трамп трактував цей дефіцит як «крадіжку» американських робочих місць. Більшість економістів заперечують цю логіку, вказуючи, що торговельний дефіцит відображає різницю між заощадженнями і інвестиціями у країні. Але ця позиція важко продається виборцям, що бачать зачинені заводи і «made in China» на прилавках.

Суспільна «втома від еліт» є соціологічним підґрунтям трампізму. Вашингтонська еліта виглядала для значної частини американців відірваною від реальних проблем, зайнятою «менеджментом» світового порядку на шкоду внутрішньому добробуту. Трамп ефективно використав цей наратив, позиціонуючи себе як «аутсайдера» проти «системи». Цей популістський

апеляція паралельний Брекзиту в Британії і зростанню право-популістських партій у Європі. Структурні чинники – нерівність, занепад середнього класу, вплив міграції – є спільними для більшості розвинених демократій [3; 31; 32].

Висновки до розділу 1

У першому розділі встановлено, що американська зовнішньополітична думка формується у взаємодії шести традицій: ліберального інтернаціоналізму, реалізму, ізоляціонізму, неоконсерватизму, офшорного балансування і транзакційного унілатералізму. Трампізм черпає елементи з кількох традицій – ізоляціонізму, реалізму і транзакційного меркантилізму, – але перетворює їх на принципово новий підхід, що відображає особистісну психологію Трампа більш точно, ніж будь-яку системну стратегічну концепцію.

Зовнішня політика США напередодні 2017 р. переживала кризу довіри і ефективності, підживлену провалами на Близькому Сході, «слабкою» реакцією на анексію Криму і внутрішньополітичним невдоволенням наслідками глобалізації. Трамп точно «відчитав» суспільне невдоволення і перетворив його на зовнішньополітичну програму, що суперечила двопартійному консенсусу.

Ключові зовнішньополітичні пріоритети США за Обама – ТТП, Паризька угода, СВПД, підтримка України нелетальною зброєю – зазнали суттєвого перегляду або скасування за Трампа. Це підтверджує структурний, а не тактичний характер трансформації.

РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА

2.1. Доктрина «Америка понад усе»: ідеологічні основи та ключові принципи

Доктрина «Америка понад усе» (America First) є центральним організуючим принципом зовнішньої політики обох термінів адміністрації

Трампа. Хоча вона не є систематизованою стратегічною концепцією у традиційному розумінні [2; 3], – вона має п'ять ключових ідеологічних стовпів, що послідовно визначали конкретні зовнішньополітичні рішення. Розуміння цих стовпів є необхідною умовою для пояснення трампівської зовнішньої політики.

Перший стовп – економічний меркантилізм і транзакційний підхід. Трамп підходить до зовнішньої політики через призму «угод» (deals): кожне зобов'язання оцінюється виключно з точки зору матеріальної вигоди для США. Торговельний дефіцит розглядається як «поразка», тарифи – як зброя тиску. Ця меркантилістська логіка визначила торгову війну з Китаєм (2018, 2025) і тарифні претензії до союзників [5; 31]. Трамп неодноразово стверджував, що під час переговорів всього можна досягти, якщо вміти правильно «тиснути», – це відображає його ділову культуру, а не традиційну дипломатичну психологію.

Другий стовп – захист суверенітету від «глобалізму». Трамп позиціонує себе захисником американського суверенітету від «глобалістських еліт» і міжнародних бюрократій. Ця позиція виражається у виходах з ТТП (2017), Паризької угоди (2017, 2025), СВПД (2018), ЮНЕСКО, ВООЗ (2025) [6; 12]. Риторика «суверенітету» об'єднує різних критиків глобалізації – від економічних націоналістів до культурних консерваторів, – забезпечуючи Трампу широку коаліцію підтримки.

Третій стовп – перенесення «тягаря» на союзників. Трамп послідовно вимагає від членів НАТО, Японії, Кореї збільшення оборонних витрат і компенсації витрат на американський «захист». У першому терміні відкрито погрожував залишити НАТО. На Гаазькому саміті (2025) домогся зобов'язань 5% ВВП [7; 8]. Принципово важливо, що ця вимога дає реальний ефект: оборонні витрати союзників зростають.

Четвертий стовп – персоналізована дипломатія з авторитарними лідерами. Трамп не ставить права людини і демократію умовою дипломатичного співробітництва і веде «особисту» дипломатію з Путіним, Сі Цзіньпіном, Кімом Чен Ином, Ердоганом, оминаючи інституційні механізми [2]. Ця персоналізована дипломатія є джерелом значної непередбачуваності для союзників і союзницьких інститутів.

П'ятий стовп – антимультилатералізм. Трамп надає перевагу двостороннім угодам, де потужніші США ефективніше використовують власну силу. Ця позиція визначила скептицизм щодо ООН, ВТО і спроби замінити багатосторонні форуми двосторонніми домовленостями. Сам Трамп неодноразово стверджував, що двосторонні угоди «справедливіші», оскільки не нав'язують США «рівності» з більш слабкими партнерами.

Стратегія національної безпеки (СНБ) 2017 р. стала першим систематичним викладом трампівського зовнішньополітичного бачення. Вона визначила Китай і Росію як «стратегічних суперників» і ревізійні держави. СНБ 2025 р. зробила різкий крок у бік ізоляціонізму: ЄС охарактеризований у напівворожих термінах як організація, що пригнічує «свободу», а метою ставиться «культивування опору всередині європейських держав» – що союзники сприймали як підтримку правопопулістських партій, близьких до Москви [12; 9].

Порівняння першого і другого термінів виявляє суттєву динаміку. У першому терміні рішення нерідко пом'якшувалися «інституціоналістами» – Меттісом, Тіллерсоном, Макмастером. На другому терміні Трамп повернувся зі значно більш лояльним апаратом (Рубіо, Гегсет), що посилює темп і глибину трансформації [2; 10].

Внутрішньополітичний контекст доктрини є ключовим. Трамп ефективно поєднав зовнішню і внутрішню політику у наративі: «глобалісти» і союзники «зловживають» американською добротою. Будь-яка «поступка»

союзнику ризикує бути сприйнята виборцями як «зрада» американських інтересів.

Особливий аспект – ставлення до міжнародного права і норм. Трамп систематично ставить під сумнів обов'язковість норм для США, якщо вони входять у суперечність з матеріальними інтересами. Це фундаментальний відступ від повоєнної практики, в якій США були головним архітектором і «охоронцем» норм-заснованого порядку [37; 38].

Медійний вимір доктрини «Америка понад усе» є принципово важливим. Twitter/X як платформа дипломатії перетворив зовнішньополітичну комунікацію: президент анонсував тарифи, погрожував союзникам і налагоджував «дипломатію похвал» у режимі реального часу, оминаючи традиційні інституції. Академічні дослідники (Г. Шиммельфенніг, Дж. Кірхнер) констатують, що ця комунікаційна стратегія ефективно мобілізувала базовий електорат, проте дезорієнтувала дипломатичних партнерів.

Ставлення до права людини є принциповим маркером відмінності від попередників. Адміністрації Клінтона, Буша-молодшого і Обами, хоча й порізно, включали права людини і демократизацію в зовнішньополітичну риторіку. Трамп послідовно виключає цей вимір із двосторонніх відносин, розглядаючи його як перешкоду для «угод». Критики (Р. Кейган, Е. Снайдер) вказують, що відмова від просування демократії підриває «м'яку силу» США і звужує коло потенційних союзників.

Ядерне нерозповсюдження і контроль над озброєннями є сферами, де доктрина «Америка понад усе» призводить до найбільш суперечливих наслідків. Вихід із Договору про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності (ДРСМД, 2019) і відмова від продовження СНО-3 (START III, 2021/2026) демонтують архітектуру стратегічної стабільності, що будувалася десятиліттями. На думку аналітиків Carnegie Endowment [28; 34], це створює

вакуум, який заповнюється не двосторонніми угодами, а наростаючою непередбачуваністю.

Економічна дипломатія є центральним інструментом «Америки понад усе». Тарифи, санкції і валютний тиск використовуються не лише як торговельні важелі, а і як інструменти зовнішньої політики широкого спектра. «Максимальний тиск» на Іран, секторальні санкції проти Росії, технологічні обмеження щодо Китаю (Huawei, SMIC, CATL) демонструють, що адміністрація перетворила економічний примус на альтернативу військовій силі. Проте санкційне перевантаження ризикує підштовхнути противників до побудови паралельних фінансових систем.

Порівняльний контекст дозволяє оцінити унікальність трампізму. Сучасні популістсько-націоналістичні лідери – В. Орбан в Угорщині, Дж. Мелоні в Італії, Н. Фарадж у Великій Британії – демонструють схожі риторичні патерни антиглобалізму й антиелітизму, але в рамках власних суверенних держав. Трамп є унікальним, оскільки лідер найбільшої наддержави застосовує цей дискурс до глобального порядку, створеного самими США. Це перетворює американський популізм на фактор системного перетворення міжнародних відносин.

Таким чином, доктрина «Америка понад усе» є комплексним і внутрішньо суперечливим феноменом, що поєднує ідеологічний ревізіонізм, електоральний розрахунок і прагматичний унілатералізм. Вона не є простим поверненням до ізоляціонізму – США залишаються залученими у глобальні справи – проте змінює умови і логіку цього залучення: від збереження порядку до максимізації короткострокових «угод». Систематична оцінка наслідків цієї трансформації для союзників і глобальної архітектури є предметом наступних підрозділів.

Таблиця 2.1.

П'ять стовпів доктрини «Америка понад усе» та їх практичне втілення

Стовп доктрини	Ключовий зміст	Приклади 1-го терміну	Приклади 2-го терміну
Економічний меркантилізм	Торгові угоди = «угоди»; тарифи як зброя	Вихід з ТТП, тарифи на КНР 25%	«День визволення», тарифи 145% на КНР
Захист суверенітету	Відмова від «глобалізму»	Вихід з Паризької угоди, СВПД	Вихід з ВООЗ, скорочення ООН
Перенесення «тягаря»	Союзники = «клієнти», що мають платити	Вимоги 2% ВВП, погрози залишити НАТО	Зобов'язання 5% ВВП у Гаазі (2025)
Персоналізована дипломатія	Особисті відносини з «сильними лідерами»	Зустрічі з Путіним, Кімом, Сі	Переговори з Путіним щодо України
Антимультилатералізм	Двосторонні угоди замість форумів	Критика ООН, ВТО, НАТО як «застарілого»	Вихід з ВООЗ, підриг норм-заснов. порядку

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 5; 6; 7; 11; 12]

Механізм формування зовнішньополітичних рішень у другому терміні суттєво відрізняється від першого. Якщо у 2017–2021 рр. Трамп нерідко зіштовхувався з опором «інституціоналістів» – Дж. Меттіса, Р. Тіллерсона, Г. Макмастера, – які стримували найбільш радикальні ізоляціоністські імпульси, то у 2025 р. він повернувся до Білого дому зі значно більш лояльним апаратом. М. Рубіо, П. Гегсет, Т. Коттон не мають ні схильності, ні інституційного авторитету для стримування президента. Це пояснює, чому трансформація другого терміну є глибшою і швидшою.

Стратегія національної безпеки 2025 р. відрізняється від СНБ 2017 р. у кількох суттєвих аспектах. По-перше, вона більш відверто висловлює скептицизм щодо традиційних союзів і міжнародних інституцій. По-друге,

вона висуває на перший план протидію Китаю як ключовий стратегічний пріоритет, при цьому фактично виключаючи Росію з переліку «системних противників». По-третє, СНБ 2025 р. містить беспрецедентні характеристики ЄС, що суперечать традиційній риторичі союзницької солідарності. Ці відмінності відображають інституційну еволюцію трампізму між двома термінами [12].

Зовнішньополітична команда другого терміну є суттєво більш однорідною ідеологічно. Державний секретар М. Рубіо поєднує жорсткий антикитайський курс з умовною підтримкою традиційних союзів. Міністр оборони П. Гегсет є рішучим скептиком у питаннях «безкінечних» зарубіжних операцій. Радник з національної безпеки М. Волтц є ескалаційним «яструбом» щодо Китаю, але більш помірним щодо Росії. Ця внутрішня суперечність у команді відображається у непослідовності окремих аспектів зовнішньополітичного курсу [2; 10].

Особливе значення мають внутрішньополітичні обмеження доктрини «Америка понад усе». Конгрес зберігає певний потенціал як противага: СААТSA (2017) і АUKUS (2021) були ухвалені попри неентузіастичне ставлення президента. Однак на другому терміні партійна дисципліна у Республіканській партії зросла, а «трампісти» домінують у парламентських фракціях – що суттєво обмежує можливості Конгресу стримувати найрадикальніші зовнішньополітичні ініціативи. Це структурне зрушення є ключовим чинником швидшої трансформації.

Окремий аспект доктрини – ставлення до ядерної зброї і стратегічної стабільності. Адміністрація Трампа вийшла з ДРСМД у 2019 р. (формально звинувативши Росію у порушеннях) і скептично ставилася до пролонгації СНО-3, що передбачало реальну загрозу відсутності будь-яких двосторонніх обмежень ядерних озброєнь після лютого 2026 р. Повернення Трампа прискорило цей процес: переговори щодо майбутнього ядерного договору

ускладнені одночасно з переговорами щодо України. Це є потенційно найнебезпечнішим стратегічним спадком трампівської зовнішньої політики.

Конкретна риторика Трампа є важливим аналітичним матеріалом. У промовах і твітах президент систематично використовував бізнесову метафору: «угода» (deal), «поганий договір» (bad deal), «нульова сума» (zero sum). Ця риторика не є лише стилістичною особливістю – вона відображає фундаментальну ментальну модель, через яку Трамп інтерпретує міжнародні відносини. Дослідники відзначають, що ця модель несумісна з концепцією «позитивної суми» (positive-sum), на якій побудований ліберальний порядок: ідеєю, що всі учасники виграють від відкритої торгівлі і міжнародного співробітництва [2; 5; 38].

Адміністративний стиль Трампа суттєво відрізнявся від попередників і сам по собі є важливим об'єктом аналізу. Відмова від традиційних міжвідомчих консультацій і процедур, прийняття рішень на основі особистих вражень або каналів новинного телебачення, розмиття меж між публічними заявами і офіційними дипломатичними позиціями – всі ці елементи підвищували непередбачуваність і знижували координацію. Якщо за першого терміну «дорослі у кімнаті» (Меттіс, Тіллерсон) частково компенсували ці вади, то за другого терміну цей буфер значно слабший.

Порівняння зі стилем лідерства Рейгана є повчальним. Обидва президенти мали схильність до сильного особистісного лідерства і скептицизму щодо дипломатичного «апарату». Проте Рейган при всьому своєму ідеологічному радикалізмі підтримував трансатлантичні зобов'язання і не ставив під сумнів базову архітектуру ліберального порядку. Трамп іде значно далі: він не лише критикує інститути, а й систематично підриває їх функціональність. У цьому сенсі трампізм є не «правіших Рейган», а принципово інша зовнішньополітична філософія.

Особливу увагу заслуговує ставлення адміністрації Трампа до міжнародного гуманітарного права і прав людини. Де-факто відмова від правозахисної риторики у відносинах з Саудівською Аравією (незважаючи на вбивство Джамаля Хашоггі) і Китаєм (незважаючи на сінцзянські репресії) є розривом з традицією американського «морального» лідерства. Адміністрація позиціонує це як «реалізм» – не втручатися у внутрішні справи. Проте критики вказують, що подібна позиція підриває саму ідею «норм-заснованого порядку», оскільки норми мають бути обов'язковими саме для наймогутніших держав.

Питання ядерного нерозповсюдження у контексті доктрини «Америка понад усе» є ще одним критичним виміром. Традиційно США були ключовим архітектором і «охоронцем» режиму ядерного нерозповсюдження – через ДНЯЗ, МАГАТЕ, двосторонні угоди. Трамп вийшов зі СВПД (ядерна угода з Іраном), не продовжив переговори щодо СНО з Росією і вів особисту дипломатію з КНДР, що не дала конкретних результатів щодо денуклеаризації. Ця поведінка підриває режим нерозповсюдження і є потенційно найнебезпечнішим системним ризиком трампівської зовнішньої політики.

2.2. Трансформація відносин США з союзниками: НАТО, ЄС та двосторонні партнерства

Відносини США з союзниками зазнали найбільш драматичної трансформації за обидва терміни адміністрації Трампа. Традиційний трансатлантичний консенсус, побудований на спільних цінностях, взаємних гарантіях і інституційній взаємодії, поступово замінювався умовним «партнерством за інтересами», де лояльність союзника вимірюється виключно матеріальним внеском. Ця зміна є і кількісною (оборонні витрати), і якісною (характер зобов'язань).

Вже під час кампанії 2016 р. Трамп назвав НАТО «застарілим», а союзників – «безбілетниками». На Брюссельському саміті НАТО (2017) він демонстративно відмовився підтвердити зобов'язання за статтею 5 про колективну оборону – що викликало переполох. Під тиском Трампа оборонні витрати членів НАТО зростали: середній показник без США збільшився з 1,42% ВВП (2014) до 2,20% (2024) [7; 34; 35].

На другому терміні тиск посилювався. На Гаазькому саміті (червень 2025 р.) Трамп домігся безпрецедентного рішення: союзники взяли на себе зобов'язання витратити 5% ВВП на оборону до 2035 р. [7; 8]. Генеральний секретар НАТО Марк Рютте подав це як «велику» перемогу Трампа. Водночас СНБ 2025 р. охарактеризувала ЄС як організацію, що пригнічує «свободу», що союзники сприйняли як підтримку правопопулістських партій [12; 9].

Трансатлантична торговельна суперечка є другим ключовим виміром. У першому терміні Трамп запровадив тарифи на сталь і алюміній з ЄС (2018). У другому «День визволення» (2 квітня 2025 р.) спровокував масштабну торговельну напруженість: ЄС оголосив відповідні заходи, після чого Трамп оголосив 90-денний мораторій для переговорів. Цей «кризово-переговорний» цикл є типовою рисою трампівської торгової дипломатії [8; 12].

Двосторонні партнерства також зазнали суттєвих змін. Відносини з Японією і Південною Кореєю ускладнилися через вимоги збільшення внесків на утримання американських військ. Угода USMCA (2020) з Канадою і Мексикою стала прикладом «переговорного тиску». На другому терміні погрози щодо «приєднання» Канади і «поглинання» Гренландії переросли у дипломатичну кризу, перевівши відносини з ключовим союзником у новий вимір.

Відносини США з союзниками Близького Сходу набули нового змісту. «Угоди Авраама» (серпень–вересень 2020 р.) – нормалізація відносин між Ізраїлем та ОАЕ, Бахрейном, Суданом і Марокко – стали найбільшим

дипломатичним здобутком першого терміну. Безумовна підтримка Ізраїлю у конфлікті в Газі після 7 жовтня 2023 р. є важливим контекстом для розуміння позиції другого терміну.

Відносини з Азійсько-Тихоокеанськими союзниками пройшли кілька фаз. Спочатку вихід з ТТП підірвав довіру. Водночас в рамках QUAD (США, Австралія, Японія, Індія) і AUKUS США зберігають стратегічну залученість в Індо-Тихоокеанський регіон – хоча і в більш транзакційному ключі.

Ключова характеристика трансформації відносин з союзниками – перехід від «ціннісно-зобов'язуючого» до «транзакційно-умовного» характеру: США продовжують надавати безпекові гарантії, але ставлять їх у пряму залежність від матеріального внеску партнера. Це підриває передбачуваність американської «парасольки безпеки» і спонукає союзників до пошуку альтернатив і розвитку «стратегічної автономії» [8; 10].

Таблиця 2.2.

Динаміка оборонних витрат членів НАТО під впливом тиску Трампа, % ВВП

Держава	2014	2020	2023	2024	Зміна 2014–2024
США	3,5%	3,8%	3,5%	3,4%	-0,1 п.п.
Польща	1,85%	2,20%	3,90%	4,12%	+2,27 п.п.
Велика Британія	2,20%	2,30%	2,30%	2,30%	+0,1 п.п.
Франція	1,80%	2,00%	2,00%	2,10%	+0,3 п.п.
Німеччина	1,20%	1,60%	1,60%	2,10%	+0,9 п.п.
Норвегія	1,40%	2,00%	1,70%	2,30%	+0,9 п.п.
Іспанія	0,90%	1,00%	1,30%	1,30%	+0,4 п.п.
Нідерланди	1,20%	1,50%	2,00%	2,10%	+0,9 п.п.
Середнє НАТО (без США)	1,42%	1,75%	1,88%	2,20%	+0,78 п.п.

Джерело: складено автором на основі [7; 33; 34; 35]

Відносини США і Великої Британії набули нових характеристик за другого терміну. Лондон традиційно є «особливим партнером» і нерідко є

першим серед рівних у трансатлантичних консультаціях. Проте тиск Трампа щодо «оплати» безпеки і тарифні претензії торкнулися і Великої Британії. Прем'єр К. Стармер обрав стратегію «залучення» – особисті контакти і поступки у торговельних переговорах в обмін на збереження відносного впливу на американські рішення. Ця стратегія є прикладом адаптації союзника до трампівської дипломатії.

Реакція ЄС на трампівську трансформацію пройшла кілька фаз. На першому терміні домінувала стратегія «очікування»: Брюссель і ключові столиці сподівалися на повернення «нормальної» Америки. Перемога Байдена у 2020 р. підтвердила цю стратегію. Однак повторний прихід Трампа поставив під сумнів «тимчасовість» трампізму і спонукав ЄС до більш структурних відповідей. Форсування Оборонного союзу ЄС, нарощення власних виробничих потужностей у сфері безпеки і пошук «стратегічної автономії» – не лише риторики, а й конкретних заходів – є реакцією на нову реальність [8; 10].

Польща є унікальним прикладом адаптації до трампівського підходу. Варшава першою зобов'язалася досягти 4% ВВП на оборону – і стала «улюбленим союзником» Трампа в НАТО. Двосторонні відносини США–Польща отримали новий імпульс: польська сторона активно просувала розширення двостороннього воєнного співробітництва, включаючи розміщення F-35 і додаткових американських контингентів. Польська модель «транзакційної лояльності» стала своєрідним зразком для малих і середніх союзників, які намагаються максимізувати свою «цінність» для Вашингтона [33].

Балтійські держави – Естонія, Латвія, Литва – перебувають у найбільш вразливому становищі у контексті трампівської «умовної» підтримки. Вони мають найбільшу відносну залежність від американського безпекового зобов'язання і водночас найменші ресурси для «транзакційного» підкупу

Вашингтона. Реакцією є максимальне нарощення оборонних витрат (Естонія у 2025 р. досягла 3,7% ВВП), участь у «Бухарестській дев'ятці» і зближення з Польщею як ключовим регіональним лідером. Ці держави є «канарками у шахті» – індикаторами реального стану безпекових зобов'язань США в ЦСЄ.

Відносини США і Туреччини є особливим виміром трансатлантичних відносин. Анкара використовує «стратегічну автономію» більш активно, ніж інші члени НАТО, балансує між Вашингтоном і Москвою. Трамп у цілому більш толерантний до ердоганівської Туреччини, ніж Байден: особиста дипломатія і транзакційний підхід більш природно вписуються у відносини з «сильними лідерами». Придбання С-400 і напруженість навколо курдського питання залишаються невирішеними, але управляються у рамках двосторонніх «угод».

2.3. Американо-китайські та американо-російські відносини в період адміністрації Трампа

Американо-китайські відносини є найбільш фундаментально переосмисленим виміром зовнішньої політики за Трампа. Хоча «стратегічна конкуренція» з Китаєм позначилася ще за Обами, саме адміністрація Трампа перевела її у відкриту і безкомпромісну форму, ввівши китайський виклик у центр американської зовнішньополітичної дискусії.

У першому терміні (2017–2021) центральним інструментом тиску стала торгова війна, розпочата у 2018 р.: США ввели тарифи на \$50 млрд китайського імпорту, пов'язаного з програмою «Зроблено в Китаї 2025» [23]. Ескалаційна динаміка тривала – «Фаза перша» угоди (січень 2020 р.) тимчасово призупинила ескалацію, але не вирішила структурних проблем. Тарифи, запроваджені у першому терміні, збереглися і за Байдена.

Технологічна конкуренція є другим ключовим виміром. Включення компанії Huawei до «чорного списку» Міністерства торгівлі (2019), обмеження на продаж напівпровідників і зусилля зі створення «технологічних коаліцій» без Китаю стали елементами стратегії «відокремлення» (decoupling). Ця стратегія залишилася незмінною і за Байдена, і за другого терміну Трампа, що свідчить про двопартійний консенсус у питанні технологічного суперництва з КНР.

У другому терміні тарифна ескалація досягла нових висот. Тарифи на китайський імпорт зросли до 145%, Китай відповів 125% тарифами. Після зустрічі Трампа і Сі у Пусані (жовтень 2025 р.) розпочалося «тарифне перемир'я». Станом на травень 2026 р. США і Китай ведуть переговори, хоча структурна конкуренція залишається незмінною [5; 26].

Американо-російські відносини в обидва терміни Трампа відрізнялися різною суперечністю між публічною риторикою – особиста прихильність до Путіна – і конкретними заходами. У першому терміні адміністрація загалом зберігала жорстку позицію: розширення санкцій за CAATSA (2017), постачання летальної зброї Україні (Javelin, 2018), виведення з ДРСМД (2019). Суперечливість між риторикою і заходами пояснюється опором бюрократичного апарату і Конгресу.

У другому терміні позиція Трампа щодо Росії набула нового значення у контексті посередництва щодо України. Одностороннє призупинення американської розвідувальної підтримки України (березень 2025 р.) і конфліктна зустріч Трампа і Зеленського в Білому домі (28 лютого 2025 р.) ознаменували різкий розрив з позицією Байдена [4; 25].

Таблиця 2.3.

Ескалація американо-китайської торгової суперечки: хронологія ключових заходів

Дата	Захід США	Рівень тарифів США	Відповідь Китаю

Березень 2018	Сталь 25%, алюміній 10%	25%/10% (сталь/алюм.)	Тарифи на \$3 млрд товарів
Червень 2018	Тарифи на \$50 млрд (25%)	25% на \$50 млрд	Симетрична відповідь
Вересень 2018	Нові тарифи на \$200 млрд	До \$250 млрд покрито	Тарифи на \$60 млрд
Жовтень 2019	Huawei в «чорному списку»	—	Ескалація тех. суперництва
Січень 2020	«Фаза перша» угоди	Заморожено на рівні	КНР зобов'язалася закупити \$200 млрд
Лютий 2025	Новий тарифний режим 2-го терм.	10% на все (початок)	Відповідні заходи
Квітень 2025	«День визволення» + ескалація	145% на КНР	125% у відповідь
Жовтень 2025	Зустріч Трамп–Сі у Пусані	Переговори про зниження	Пауза контрзаходів

Джерело: складено автором на основі [5; 23; 26; 30; 31]

Американо-іранські відносини є ще одним виміром великодержавної конкуренції за другого терміну. Денонсація СВПД у 2018 р. і стратегія «максимального тиску» першого терміну прискорили іранську ядерну програму: до кінця 2024 р. Іран збагачував уран до рівня 60% і мав запаси, достатні для створення кількох ядерних пристроїв. Другий термін відновив «максимальний тиск», але без дипломатичного виходу і з ускладненим контекстом (Іран стратегічно наблизився до Росії і Китаю). Цей прецедент є важливим з точки зору ядерного нерозповсюдження.

Американо-північнокорейські відносини також є показовим прикладом трампівського підходу. Сінгапурський саміт (2018) і «особиста хімія» Трампа і Кіма породили надії на «велику угоду», однак В'єтнамський саміт (2019) провалився через відсутність готовності до реальних поступок з обох сторін. КНДР скористалася «пільговим часом» для прискорення ядерних і ракетних

розробок. На другому терміні переговорний потенціал додатково ускладнений союзом КНДР і Росії (поставки боєприпасів для використання в Україні) [2; 5].

Глобальний контекст американо-китайського суперництва виходить за межі двосторонньої торгівлі. Він охоплює технологічне протистояння (напівпровідники, штучний інтелект, 5G), геополітичне суперництво в Індотихоокеанському регіоні (Тайвань, Південнокитайське море), боротьбу за вплив у Глобальному Півдні (ініціатива «Пояс і шлях» vs. Партнерство для глобальної інфраструктури) і нормативне протистояння (ліберальний порядок vs. «незахідні» альтернативи). Кожен з цих вимірів взаємодіє з іншими, ускладнюючи будь-яке тактичне «перемир'я» [5; 26].

Тайванський виклик є потенційно найбільш небезпечним аспектом американо-китайського суперництва. США підтримують «стратегічну неоднозначність» щодо своїх зобов'язань перед Тайванем, тоді як Китай розглядає острів як невід'ємну частину своєї території. Продаж американської зброї Тайваню тривав в обидва терміни Трампа – що є дразливим питанням для Пекіна. Тайванська напруженість є «структурним» ризиком: будь-яка криза може бути спровокована непередбачуваними подіями і матиме системні наслідки для всього міжнародного порядку.

Індія займає особливе місце у великодержавній геополітиці другого терміну. США і Індія розглядають одна одну як потенційних стратегічних партнерів у протистоянні з Китаєм, але їх відносини ускладнені рядом факторів: Нью-Делі дотримується стратегічної автономії і не хоче бути «затягнутою» в американські конфлікти. Тарифні претензії Трампа до Індії, яку він характеризував як «тарифного короля», ускладнили відносини. Водночас платформа QUAD (США, Австралія, Японія, Індія) залишається функціональною рамкою для Індо-Тихоокеанського балансування [5; 30].

Американо-японські відносини у контексті трампівської трансформації є показовим прикладом балансування між транзакційним тиском і

стратегічним інтересом. Японія є ключовим союзником у Індо-Тихоокеанській стратегії стримування Китаю, і навіть Трамп змушений враховувати цю стратегічну реальність. Водночас вимоги збільшити оплату за розміщення американських військ і тарифні претензії ускладнюють відносини. Японія відповіла нарощуванням власного оборонного потенціалу і розширенням партнерств з Австралією, Індією і Великою Британією – диверсифікуючи безпекову архітектуру поза рамками «виключно американського» захисту.

Ескалаційна динаміка в американо-китайських відносинах демонструє структурну логіку, що виходить за межі особистостей або транзакційних «угод». Навіть при бажанні знизити напруженість після зустрічі у Пусані, обидві сторони залишаються у структурній пастці: внутрішньополітичний тиск з обох боків підштовхує до жорсткості, а не до компромісу. Американська сторона не може «подарувати» Китаю таку угоду, яку той вважав би справедливою, не спровокувавши внутрішньополітичного протесту. Китайська сторона так само обмежена внутрішнім нарративом «ніжного піднесення». Ця структурна логіка є важливішою за тактичні коливання.

Питання Тайваню залишається найнебезпечнішим потенційним вогнищем ескалації в американо-китайських відносинах. США підтримують принцип «одного Китаю» де-юре, але фактично забезпечують безпеку Тайваню через продаж зброї і неформальні зобов'язання. Трамп у першому терміні кілька разів ставив під сумнів цю «стратегічну неоднозначність» – і в телефонних переговорах з лідером Тайваню, і в заявах щодо того, що Тайвань «повинен платити» за оборону. На другому терміні ця неоднозначність продовжується, але ставки зросли: Китай нарощує воєнний потенціал і терпіння Пекіна щодо «неврегульованого питання» не є безмежним.

Вплив американо-китайського суперництва на треті сторони – насамперед на держави Глобального Півдня – є системним наслідком. Країни Африки, Латинської Америки, Південно-Східної Азії опиняються під тиском

«вибору сторони» між США і Китаєм. Більшість з них прагне зберегти відносини з обома – так звана «стратегія балансування» або «hedging».

Трамлівська транзакційна логіка («або з нами, або проти нас») ускладнює цей «нейтралітет» і підштовхує частину держав у бік Китаю, оскільки американська пропозиція стає менш привабливою за відсутності позитивних стимулів.

Порівняння американо-китайських відносин при Трампі і Байдені є важливим для оцінки «трамлівського фактора». Байден при владі (2021–2025) в цілому зберіг тарифи Трампа щодо Китаю і посилив обмеження на напівпровідники, що свідчить про двопартійний консенсус у питанні стримування Китаю. Відмінності стосувалися методів: Байден намагався формувати союзи і коаліції для тиску на Китай, тоді як Трамп діяв переважно унілатерально. Цей порівняльний аналіз дозволяє розмежувати «трамлівський фактор» від структурних зрушень у американо-китайських відносинах.

Аналіз другого терміну виявляє кілька додаткових вимірів. Пришвидшення торговельного антагонізму з Китаєм (тарифи 145%) на фоні посередницьких ініціатив щодо України свідчить про складний «пакетний» підхід: Трамп намагається одночасно «підштовхнути» Росію до угоди і зберегти максимальний тиск на Китай. Ці дві речі важко поєднати, оскільки Росія і Китай стратегічно зблизилися і будь-яке «перемир'я» з Росією потенційно послаблює тиск на Пекін.

Відносини між доктриною «Америка понад усе» і внутрішньою економічною політикою є важливим зв'язком. Тарифи розглядаються адміністрацією не лише як зовнішньополітичний інструмент, а й як джерело бюджетних доходів і механізм захисту американського виробника. Обіцянки реіндустріалізації «іржавого поясу» – повернення виробництва до США – є центральним внутрішньополітичним обіцанням, нерозривно пов'язаним із зовнішньополітичним протекціонізмом. Чи здатні тарифи реалізувати ці

обіцянки – окреме і дискусійне питання, але їх внутрішньополітична функція є очевидною.

Вплив трампівської зовнішньої політики на «Глобальний Південь» є недооціненим виміром аналізу. Держави Африки, Латинської Америки і Південної Азії дедалі більш скептично ставляться до «ліберального порядку», асоціюючи його з умовністю (допомога прив'язана до демократичних реформ) і нерівністю (правила системи встановлені розвиненими країнами). Трампівський унілатералізм, хоча і підриває «норми-заснований порядок», парадоксально може бути сприйнятий частиною Глобального Півдня як більш «чесний» – принаймні, американці більше не приховують, що переслідують власні інтереси.

Питання реформи ООН і міжнародних інституцій є важливим виміром, де навіть критики Трампа погоджуються: чинні інституції потребують оновлення. Рада Безпеки ООН із правом вето 1945 р. не відображає сучасного балансу сил. МВФ і Світовий банк часто критикуються за «вашингтонський консенсус», що не завжди відповідає потребам країн, що розвиваються. Трамп, замість реформування цих інститутів, вибирає вихід або скорочення – що є операційно простішим, але системно контрпродуктивним. Альтернативна стратегія полягала б у реформуванні інститутів зсередини.

Узагальнюючи аналіз другого розділу, можна констатувати, що доктрина «Америка понад усе» є операційно послідовною, але стратегічно суперечливою концепцією. Вона ефективно відповідає на короткострокові внутрішньополітичні потреби Трампа, але підриває довгострокові стратегічні позиції США у глобальній системі. Відносини з союзниками, Китаєм і Росією зазнали суттєвих змін, частина з яких є позитивними (реальне зростання оборонних витрат, системна кампанія щодо КНР), але більшість несе ризики підриву базових елементів американського глобального лідерства [1; 2; 3; 5; 8].

Роль Сенату і Конгресу у забезпеченні зовнішньополітичної спадкоємності є важливим інституційним виміром. Навіть у найбільш радикальні моменти трампівської дипломатії Конгрес зберігав певні противаги: закон CAATSA (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act) обмежував можливості пом'якшення санкцій щодо Росії, Ірану і КНДР. Двопартійна підтримка допомоги Ізраїлю і жорсткого курсу щодо Китаю демонструє, що трампізм частково збігається з консенсусом вашингтонського мейнстріму, а частково рухається всупереч йому.

Торговельна дипломатія другого терміну є якісно жорсткішою за першу. Тарифи 2025 р. (базовий 10% плюс диференційовані «взаємні» мита) охопили майже всіх торгових партнерів США, включаючи союзників. Концепція «взаємних тарифів» (reciprocal tariffs) є особливо показовою: вона переосмислює вільну торгівлю не як загальне благо, а як привілей, який партнери мають «заробити» поступками. Це є найбільш радикальним відходом від принципів СОТ в американській зовнішньополітичній практиці після Другої світової війни.

Безпекова дипломатія другого терміну демонструє парадоксальне поєднання ескалації і переговорів. Підтримка Ізраїлю в Газі, продовження санкційного тиску на Іран і Росію поєднуються зі спробами прямого врегулювання конфлікту на Близькому Сході і в Україні через персоналізовані переговори. Ця двоїстість відображає конкуренцію між «угодним» підходом президента і більш традиційними позиціями Пентагону і ЦРУ. Результатом є зовнішня політика, де стратегічна послідовність поступається місцем тактичній гнучкості.

Висновки до розділу 2

Другий розділ засвідчив, що доктрина «Америка понад усе» спирається на п'ять ключових стовпів: економічний меркантилізм і транзакціоналізм; захист суверенітету; перенесення «тягаря»; персоналізована дипломатія; антимультилатералізм. Ця доктрина є транзакційним підходом, що відображає ділову культуру Трампа більш точно, ніж будь-яку системну стратегічну концепцію. СНБ 2017 р. відображала традиційніший підхід; СНБ 2025 р. різко посилила ізоляціоністський вектор.

Відносини США з союзниками зазнали драматичного переходу від «ціннісно-зобов'язуючого» до «транзакційно-умовного» характеру. Середній рівень оборонних витрат НАТО (без США) зріс з 1,42% ВВП (2014) до 2,20% ВВП (2024) – реальний результат трампівського тиску. Гаазький саміт зафіксував зобов'язання 5% ВВП до 2035 р.

Американо-китайські відносини перетворилися на системне суперництво з ескалацією тарифів до 145%/125% у 2025 р. Американо-російські відносини позначені суперечністю між особистою прихильністю президента і реакцією інституційного апарату.

РОЗДІЛ 3 НАСЛІДКИ ТА ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ АДМІНІСТРАЦІЇ Д. ТРАМПА

3.1. Вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему міжнародних відносин

Вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему є багатовимірним і суперечливим. З одного боку, адміністрація Трампа свідомо підриває ліберальний міжнародний порядок, вибудований під американським керівництвом після 1945 р. З іншого, деякі її кроки – насамперед у контексті

стратегічної конкуренції з Китаєм і тиску на союзників збільшити оборонні витрати – відображають реальні виклики, з якими зіткнулося б будь-яке американське керівництво.

Перший і найбільш фундаментальний вплив – підрив багатосторонніх інститутів і норм. Вихід США з міжнародних угод і організацій підриває авторитет і дієздатність ліберального порядку. Найсерйознішою є загроза, що інші держави – насамперед Китай і Росія – заповнять утворений вакуум лідерства і сформуєть альтернативні порядки відповідно до власних цінностей [2; 3].

Другий вплив – трансформація НАТО і трансатлантичних відносин. З одного боку, тиск Трампа призвів до реального збільшення оборонних витрат союзників. З іншого, підрив довіри до безумовності американських гарантій спонукав Європу до прискорення «стратегічної автономії». Це є суттєвою довгостроковою трансформацією євроатлантичної безпеки [7; 8; 10].

Третій вплив – прискорення «переходу влади» від однополярного до більш конкурентного багатопольярного порядку. Зниження американської залученості відкриває простір для посилення Китаю, Індії, Туреччини, Саудівської Аравії. Парадоксально, трампівський унілатералізм прискорює саме ті тенденції – багатопольярність і «децентрування», – які він формально мав стримувати [3].

Четвертий вплив – дестабілізація норм дипломатії і міжнародного права. Непередбачуваність трампівської зовнішньої політики підриває логіку нормзаснованого порядку: якщо наймогутніша держава нехтує власноруч написаними правилами, інші отримують сигнал, що «сила право».

П'ятий вплив – загострення торговельного протекціонізму. Трампівські тарифи дали потужний «дозвіл» іншим державам вдаватися до протекціоністських заходів, підриваючи ліберальний торговельний порядок і ведучи до фрагментації глобальної економіки [5].

Шостий вплив – зміна глобального іміджу США. Рейтинги довіри до США серед союзних і нейтральних держав різко знизилися. Дані Pew Research Center свідчать, що підтримка американського лідерства у більшості союзних держав впала до рекордно низьких рівнів. Це відображає руйнацію «м'якої сили» – найбільш тривалий і важко поновлюваний збиток від трампівської зовнішньої політики.

Сьомий вплив, частково позитивний – реальне збільшення оборонних витрат союзників НАТО і формування «технологічних коаліцій» проти китайської конкуренції. Ці кроки об'єктивно відповідають інтересам колективної безпеки Заходу, хоча методи їх реалізації нерідко підривають союзницьку єдність.

Вплив на ядерне нерозповсюдження є ще одним важливим виміром. Вихід з СВПД (2018) прискорив іранську ядерну програму. Особисті «угоди» з Кімом Чен Ином дали КНДР простір для продовження ядерних розробок. Ці прецеденти ставлять під сумнів ефективність ядерного нерозповсюдження як глобального режиму.

Таблиця 3.1.

Вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему: оцінка по ключових вимірах

Вимір впливу	Характер	Короткостроковий ефект	Довгостроковий ефект	Оцінка
Ліберальний міжнар. порядок	Деструктивний	Вихід з угод, послаблення інститутів	Ерозія ЛІО, вакуум лідерства	Негативний
НАТО і трансатлантизм	Суперечливий	Підрив довіри, зростання витрат	Посилення «стратегічної автономії» ЄС	Змішаний

Торгова система	Деструктивний	Тарифні конфлікти, фрагментація	Протекціонізм як «норма»	Негативний
Суперництво з Китаєм	Структуруючий	Тарифна ескалація, «відокремлення»	Закріплення системного суперництва	Суперечливий
Регіональні конфлікти	Дезангажуючий	Менше втручань, посередництво	Невирішені конфлікти	Переважно негат.
Ядерне нерозповсюдження.	Підривний	Іранська програма, КНДР	Ерозія режиму нерозповсюдження.	Негативний
«М'яка сила» США	Підривний	Падіння рейтингів довіри	Довгострокова втрата привабливості	Негативний
Оборонні витрати союзників	Позитивний тиск	Зростання витрат НАТО	Більша оборонна самостійність ЄС	Частково позитивн.

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 5; 7; 8; 10; 31]

Оцінка глобального впливу залишається дискусійною. Прихильники вважають, що адміністрація «збудила» союзників від стратегічної інертності і більш реалістично поставила питання про «ціну» американського лідерства. Критики вказують на підрив найважливішого стратегічного активу США – репутації надійного партнера, без якої неможливе ефективне формування коаліцій [3; 9].

Прискорення фрагментації глобальної економіки є одним з найбільш серйозних системних наслідків трампізму. Ескалаційні тарифні цикли між США і Китаєм підштовхують до формування окремих «торгових блоків» – орієнтованих на США або на Китай. Менш потужні держави опиняються під

тиском «вибору сторони», що суперечить логіці відкритої торговельної системи.

Регіональна безпека у ЦСЄ є ще одним ключовим виміром наслідків трампівської зовнішньої політики. Посилення оборонних витрат Польщі, Балтійських держав і інших членів НАТО є прямим результатом трампівського тиску, що врешті-решт іде на користь регіональній безпеці – незалежно від того, яку мотивацію має сам Трамп.

Вплив трампізму на глобальне врядування (global governance) є ще одним вагомим виміром. США, будучи найбільшим донором і засновником більшості міжнародних організацій, мали непропорційний вплив на їх діяльність і норми. Послідовний вихід або скорочення участі США з ВООЗ, ЮНЕСКО, Паризької угоди, фінансування ООН суттєво ослаблюють дієздатність цих інститутів і відкривають простір для переорієнтації на китайські або інші незахідні пріоритети. Довгострокові наслідки цього процесу для норм глобального врядування важко переоцінити.

Феномен «копіювання» трампівської поведінки іншими державами є важливим системним наслідком. Якщо наймогутніша держава нехтує нормами, виходить з угод і розглядає міжнародні зобов'язання як умовні – інші держави отримують «дозвіл» на аналогічну поведінку. Угорщина, Туреччина, Ізраїль, ряд держав Глобального Півдня відчувають більшу свободу у відхиленні від норм-заснованого порядку. Ця «нормативна ерозія» є, можливо, найбільш тривалим і системним наслідком трампізму для міжнародної системи [2; 3; 9].

Трансформація моделі американського лідерства є ключовою для розуміння зміни глобального порядку. Традиційна модель передбачала поєднання «жорсткої» гегемонії (силова перевага) і «м'якої» (ціннісна привабливість, інституційне лідерство, «самообмеження» власної сили через інституції). Трампівський підхід зберігає «жорстку» компоненту, але

систематично підриває «м'яку». Це змінює характер американського лідерства: замість «консенсуального» (Айкенберрі) воно набуває «примусового» характеру – що ефективніше у короткостроковій перспективі, але менш стійке стратегічно [37].

Питання про те, чи є трампівська трансформація «тимчасовою» або «структурною», залишається центральним для прогнозів. Аргументи на користь «тимчасовості»: інституції і союзи зберегли базову функціональність; «інституційна пам'ять» дипломатичного апарату є значною; союзники адаптувалися, але не відвернулися. Аргументи на користь «структурності»: трампізм відображає глибинні суспільні настрої, а не лише одну особу; обидва рази він здобував більшість голосів виборців; республіканська партія системно «трампізувалася»; наступні президенти (навіть демократи) матимуть менше суспільного мандата для «повернення» до довоєнного консенсусу [3; 30].

Системний вплив на союзів і партнерств, що не є формально «американськими», є ще одним виміром. Послаблення американського лідерства спонукає союзників до «hedging» – диверсифікації партнерств. Японія і Австралія активізують власні регіональні ініціативи; Франція виступає за «стратегічну автономію» ЄС; Польща балансує між США і Великою Британією; Індія зберігає зв'язки і з Вашингтоном, і з Москвою. Ця диверсифікація знижує американський вплив і збільшує непередбачуваність системи.

Питання про «вакуум лідерства» є центральним для оцінки наслідків трампізму. Якщо США скорочують свою роль у глобальному врядуванні, хто заповнює утворений простір? Відповідь неоднозначна: частково Китай (через «Пояс і шлях», вплив у ООН і МВФ), частково ЄС (у кліматі, торгових нормах, цифровому регулюванні), частково регіональні держави (Індія, Бразилія, ОАЕ). Але жодна з цих альтернатив не є «доброякісним гегемоном» у

американському стилі. Це означає, що «вакуум» буде заповнюватися фрагментованим і конкурентним, а не єдиним і стабілізуючим чином.

Вплив трампізму на ліберальну демократію як глобальний феномен є окремим і суттєвим питанням. «Демократичний відкат» (democratic backsliding) у різних регіонах світу – Угорщина, Польща до 2023 р., Туреччина, Бразилія, ряд держав Латинської Америки і Азії – не є прямим наслідком трампізму, але трампівська риторика забезпечує «нормативне прикриття» для автократичних тенденцій. Якщо найбільша демократія світу ставить під сумнів власні демократичні інститути, це підриває глобальний демократичний наратив.

Питання ефективності санкцій як інструменту американської зовнішньої політики є важливим прикладним виміром. США залишаються найактивнішим санкційним гравцем у світі, але ефективність санкцій знижується в умовах, коли Китай, Росія, Іран, КНДР розвивають механізми взаємної підтримки. «Санкційна втома» – навіть союзники дедалі більш неохоче приєднуються до американських санкційних режимів, особливо у контексті економічних витрат для себе. Трампівський унілатералізм посилює цю тенденцію: «вторинні санкції» проти третіх сторін сприймаються союзниками як неприйнятне порушення суверенітету.

Вплив трампізму на ядерні і нерационально-поширені загрози є потенційно найбільш небезпечним довгостроковим наслідком. Денонсація СВПД і відновлення «максимального тиску» на Іран прискорили іранську ядерну програму. Вихід з ДРСМД залишив США і Росію без домовленостей щодо ракет середнього радіусу. Невизначеність щодо пролонгації СНО-3 означає потенційний «перший в історії» стан без будь-яких ядерних обмежень. Ці прецеденти формують надзвичайно небезпечне нормативне середовище, де інші держави можуть виправдовувати власні ядерні програми американськими прецедентами.

Вплив трампізму на формування «альтернативних порядків» є одним з найважливіших системних наслідків. Китай активно просуває ШОС, БРІКС, «Пояс і шлях» як альтернативні рамки, що не включають США і не базуються на ліберальних нормах. Членство у БРІКС розширилося в 2024 р. до 9 держав (Саудівська Аравія, ОАЕ, Аргентина, Єгипет, Ефіопія, Іран). «Глобальний Південь» дедалі більш активно апелює до права на власну версію «суверенітету», що суперечить американській концепції «норм-заснованого порядку». Трампівський унілатералізм прискорює цей процес, оскільки знижує привабливість «американської пропозиції».

3.2. Українське питання у зовнішній політиці адміністрації Трампа: позиції та наслідки

Українське питання у зовнішній політиці адміністрацій Трампа є одним з найбільш чутливих і суперечливих. Воно включає кілька вимірів: безпековий (підтримка чи відмова від підтримки у конфлікті з Росією), дипломатичний (роль США як посередника), внутрішньополітичний (використання України у внутрішньополітичній боротьбі) і більш широкий контекст американоросійських відносин.

У першому терміні (2017–2021) позиція адміністрації відзначалася суперечністю. З одного боку: затвердження продажу летальних озброєнь Україні (протитанкові ракети Javelin, 2018); збереження санкцій проти Росії; підтримка суверенітету і територіальної цілісності України на рівні офіційних декларацій. З іншого: Трамп систематично ухилявся від критики Путіна і неодноразово підважував підтримку у неофіційних комунікаціях [1; 3].

Перший «скандал з дзвінком» (вересень 2019 р.): Трамп обумовив надання Україні фінансової допомоги проведенням розслідування щодо родини Байдена. Цей епізод виявив, що українське питання є вразливим до

внутрішньополітичних розрахунків американського президента, і поставив під сумнів надійність американської підтримки.

У другому терміні (2025) позиція Трампа зазнала драматичних змін. Він оголосив прагнення «закінчити» конфлікт якнайшвидше і призначив Стіва Вітковфа головним переговорником. 28 лютого 2025 р. відбулася конфліктна зустріч в Овальному кабінеті: Трамп публічно звинуватив Зеленського у небажанні миру. Після цього була призупинена американська розвідувальна підтримка [4; 25].

Переговорний процес за посередництва США у 2025 р. відрізнявся асиметрією: Вітковф здійснив вісім візитів до Москви, але жодного до Києва. Зміст зустрічі Трампа і Путіна на Алясці (серпень 2025 р.) залишився непрозорим для союзників. Трамп висловив підтримку поступки Україною всієї Донецької області – що перетинало червоні лінії і Києва, і більшості союзників [17; 19].

Зустріч Трампа і Зеленського у Мар-а-Лаго (грудень 2025 р.) ознаменувала певну нормалізацію. Зеленський заявив, що рамкова угода «погоджена на 95%», а угода про безпекові гарантії – «на 100%». Трамп підтвердив, що угода включатиме «сильні» безпекові гарантії, не уточнивши їх характер [20; 22].

Аналіз еволюції американської позиції щодо України виявляє кілька суттєвих тенденцій другого терміну. По-перше, відмова від принципу «нічого про Україну без України» – ключового дипломатичного принципу адміністрації Байдена. По-друге, рівнодистанційна позиція у переговорах між Москвою і Києвом, що об'єктивно вигідна агресору. По-третє, трактування України передусім як «витратної статті» бюджету, а не як стратегічного активу у протистоянні з Росією.

Реакція союзників ЦСЄ є красномовною. Польський президент Дуда намагався впливати на американську позицію у напрямку збереження

підтримки Україні. Балтійські держави відверто критикували «рівнодистанційний» підхід. «Бухарестська дев'ятка» посилила власну координацію і збільшила допомогу Україні [33]. Ця реакція відображає прагнення союзників ЦСЄ компенсувати американську непослідовність.

Економічний вимір підтримки України є окремим, але важливим аспектом. Загальна американська допомога Україні у 2022–2025 рр. склала понад 110 млрд дол. (воєнна, гуманітарна, фінансова). Трамп неодноразово характеризував цю суму як «непомірну» і вимагав від ЄС компенсації. Водночас аналітики вказують, що з точки зору американського оборонного бюджету ця сума є відносно невеликою (менше 15% річного бюджету Пентагону за 3 роки) і дає США стратегічні дивіденди: ослаблення Росії без прямої участі американських військ. Цей контраргумент не знаходить відгуку в адміністрації Трампа, де домінує транзакційна логіка.

Питання заморожених російських активів є ще одним ключовим виміром. Захід заморозив близько 300 млрд євро суверенних активів Росії, з яких близько 200 млрд зберігаються у бельгійській фінансовій інфраструктурі Euroclear. США і ЄС обговорювали можливість передачі відсотків (а згодом і основного тіла) цих активів на відбудову України. Трамп демонструє неоднозначне ставлення до цього механізму: з одного боку, він є «безкоштовним» для американського бюджету; з іншого – ризикує підірвати довіру до долара і євро як резервних валют, що суперечить американським довгостроковим фінансовим інтересам.

Роль Туреччини у контексті українського питання є важливим регіональним виміром. Анкара підтримує «зернові коридори» і займає нейтральну позицію між Москвою і Києвом. «Стамбульські переговори» 2022 р. (квітень) дали короткочасний проблиск можливого врегулювання – але зазнали краху, частково через тиск Заходу, частково через небажання Росії. Другий термін Трампа намагається відновити подібний формат, хоча без

координації з союзниками і в умовах принципово зміненого балансу на полі бою.

Таблиця 3.2.

Еволюція американської позиції щодо України: порівняння адміністрацій

Параметр	Байден (2021–2025)	Трамп I (2017–2021)	Трамп II (2025–)
Загальна орієнтація	Підтримка «до перемоги»	Суперечлива підтримка	Посередництво, тиск на Київ
Постачання зброї	Максимальне: HIMARS, Abrams, F-16	Javelin, але обмежено	Заморозка, вибіркоче відновлення
Розвідувальна підтримка	Повна	Повна	Призупинена (березень 2025)
Ставлення до Зеленського	Партнер, союзник	Інструмент ВПП (2019)	Тиск, публічні звинувачення
Ставлення до Путіна	Агресор, ізоляція	«Сильний лідер», м'яка риторика	Партнер по переговорах
Принцип «нічого без України»	Дотримується	Умовно	Відкинутий (Вітковф без Києва)
Безпекові гарантії для України	Підтримка членства в НАТО	Нейтральна позиція	Проти НАТО (умова перемир'я)
Позиція щодо тер. цілісності	Підтримка міжнар. кордонів	Офіційно підтримує	Фактично прийняв захоплене РФ

Джерело: складено автором на основі [4; 6; 17; 19; 20; 25]

Наслідки трампівської позиції щодо України є серйозними. Призупинення американської підтримки суттєво послабило позицію Києва. «Рівнодистанційний» підхід у переговорах підірвав принцип «нічого про Україну без України». Неясність «безпекових гарантій» залишає невирішеним питання про запобігання майбутній агресії [4; 17; 20].

Довгострокові системні наслідки трампівського підходу виходять за межі українсько-російського конфлікту. По-перше, встановлено прецедент для майбутніх великодержавних угод «через голову» малих держав. По-друге, підтверджено умовний характер «парасольки безпеки» США. По-третє, прискорено «стратегічну автономію» Європи і збільшення оборонних витрат союзників – непрямий, але значущий наслідок трампізму [3; 10].

Порівняльний аналіз двох термінів щодо України виявляє якісний зсув: якщо перший термін відрізнявся суперечністю між риторикою і заходами (при збереженні підтримки на рівні дій), то другий термін характеризується реальним зниженням підтримки і активною переговорною залученістю на умовах, що наближаються до росіянських вимог.

Реакція України і Зеленського на трампівський тиск пройшла кілька фаз. Спочатку – шок і спроба відновити традиційний діалог; потім – пошук компромісів без підризу базових принципів; нарешті – відносна нормалізація після грудневої зустрічі у Мар-а-Лаго. Зеленський демонстрував прагматизм, уникаючи публічної конфронтації, яка могла б остаточно відштовхнути Вашингтон. Водночас він системно нагадував союзникам і міжнародній спільноті, що без надійних гарантій будь-яке «перемир'я» стане лише паузою перед наступною агресією.

Реакція Росії на трампівський «посередницький» підхід є стратегічно показовою. Москва кваліфікувала переговорні ініціативи позитивно – що само по собі є тривожним сигналом для Києва і союзників. Вітковфівські поїздки до Москви без відповідних поїздок до Києва давали Кремлю символічну перевагу. Разом з тим, Росія стикається зі зростаючими внутрішніми економічними труднощами (санкційний тиск, бюджетний стрес), що підштовхує її до пошуку виходу, не розкриваючи слабкості. Це робить переговорний контекст надзвичайно складним [4; 17; 25].

Позиція Китаю щодо українського конфлікту є важливим контекстом для розуміння американо-китайського виміру трампізму. КНР офіційно дотримується «нейтралітету», але фактично підтримує Росію – через продаж подвійного призначення товарів і дипломатичне прикриття у РБ ООН. Трамп неодноразово натякав на можливість «угоди з Китаєм» щодо України в обмін на поступки у торговельних питаннях – що відображає транзакційну логіку і тривожить союзників з ЦСЄ, які бояться бути «розмінною монетою» у великодержавному торзі.

Значення українського питання для регіональної безпеки у ЦСЄ є ключовим. Польща, Прибалтика, Румунія, Фінляндія і Швеція розглядають підтримку України не лише як моральний обов'язок, а й як пряму інвестицію у власну безпеку. Якщо Росія досягне мети щодо України, її наступним кроком, на думку більшості аналітиків регіону, буде тиск на «фінляндизацію» ЦСЄ або пряма загроза Балтії. Саме тому Польща і Прибалтика нарощували власний оборонний потенціал і допомогу Україні, незалежно від американської позиції [33].

Перспективи врегулювання залишаються вкрай невизначеними. Три можливих сценарії – «заморожений конфлікт» (перемир'я без мирного договору), «капітуляція під тиском» (Київ приймає умови, близькі до російських, під американським тиском) і «справедливий мир» (реалістичні гарантії безпеки, поступове повернення до норм-заснованого порядку) – мають різні ймовірності. Більшість аналітиків станом на початок 2026 р. вважають «заморожений конфлікт» найбільш вірогідним результатом, з невизначеним питанням про «безпекові гарантії» для України [4; 20; 22].

Безпекові гарантії для України є центральним невирішеним питанням будь-якого мирного врегулювання. Формальні гарантії (Будапештський меморандум 1994 р.) виявилися нульовими: Росія порушила їх у 2014 р., а США і Велика Британія не виконали передбаченого консультативного

механізму. Нові гарантії, про які ведуться переговори у 2025–2026 рр., мають перевищити цю планку – але яка саме форма гарантій є реалістичною в умовах трампівського підходу, залишається ключовим питанням. Членство у НАТО (найнадійніша гарантія) фактично виключено як умова перемир'я. Альтернативи – присутність військових контингентів союзників, формальні двосторонні угоди, розміщення сил ЄС – є значно слабшими заміниками.

Вплив українського врегулювання на прецедент для майбутніх конфліктів є критично важливим. Якщо Росія досягне мети через силу, залишить під контролем окуповані території і отримає де-факто визнання «сфери впливу» – це надішле руйнівний сигнал іншим ревізіоністам. Китай уважно спостерігає за Тайванем: чи зможе Росія переписати кордони силою і «вийти безкарно»? Іранські, північнокорейські і інші ревізіоністські гравці так само відслідковують «урок» України. У цьому сенсі справедливе врегулювання в Україні є питанням глобального порядку, а не лише регіонального конфлікту [3; 4; 17].

Відповідь Європи на трампівський «посередницький» підхід виявила глибокий розкол між «проамериканськими» і «автономістськими» течіями. Польща, Балтійські держави і Велика Британія намагалися максимально зберегти підтримку України і тиснули на Вашингтон. Франція і Німеччина, попри риторичну підтримку, були стурбовані можливим «заморожуванням» конфлікту і ворогували у дрібних деталях підходу. Спільна реакція ЄС виявилася обмеженою – що знову підкреслило структурну слабкість «стратегічної автономії» ЄС як проекту, що залишається незавершеним.

Роль міжнародної кримінальної відповідальності є ще одним важливим виміром. Міжнародний кримінальний суд видав ордери на арешт В. Путіна і М. Львової-Белової у зв'язку з депортацією українських дітей (2023). Трамп і його адміністрація демонстрували скептицизм щодо МКС – що ускладнює використання правового механізму відповідальності як елемента тиску на

Росію. Ця позиція суперечить традиційним американським цінностям щодо верховенства права і підриває один з потенційних важелів тиску у переговорах.

Питання відбудови України і ролі США у ній є важливим довгостроковим виміром. Після будь-якого врегулювання Україна зіткнеться з масштабним завданням відбудови інфраструктури, економіки і суспільства. США традиційно відігравали ключову роль у повоєнних відбудовних програмах (план Маршалла). Трампівська адміністрація, зосереджена на скороченні зовнішніх зобов'язань, демонструє мінімальний ентузіазм щодо масштабної відбудовної допомоги – тим більше, що адміністрація прагне прив'язати будь-яку підтримку до доступу до українських природних ресурсів. Цей контекст є важливим для розуміння «угоди», яку Вашингтон намагається структурувати.

Судження про успіх чи провал трампівського підходу до Ukrainian питання залишається відкритим. З боку прихильників: припинення «безкінечної» витратної підтримки і прагнення до компромісу. З боку критиків: підрив принципів суверенітету і недоторканності кордонів, ослаблення позиції Києва, встановлення небезпечного прецеденту для майбутніх агресій. Тривала невизначеність результату є сама по собі проблемою: вона підриває стратегічне планування союзників, ускладнює відбудову і залишає Україну у стані тривалої невизначеності [4; 17; 20; 22].

Роль громадянського суспільства і НКО у контексті трампівської зовнішньої політики є важливим недооціненим виміром. Адміністрація суттєво скоротила фінансування USAID та інших інструментів «демократичної дипломатії». Це підриває не лише підтримку демократичного розвитку в інших країнах, але й позицію США у м'яко-силовому змаганні з Китаєм. Китай не фінансує «громадянське суспільство» у іноземних державах – він будує інфраструктуру і надає позики. Але американська м'яка сила

традиційно базувалася саме на громадянських мережах, і їх скорочення є структурним збитком.

Проблема «моральної небезпеки» є важливим теоретичним виміром трампівської зовнішньої політики. Якщо США демонструють, що їх підтримка є умовною і може бути відкликана – союзники і партнери мають стимул розвивати власні потенціали і знижувати залежність від Вашингтона. Це є, з одного боку, позитивним результатом: союзники більше не «безбілетники». Але з іншого – підриває «мережеву перевагу» США: американська геополітична позиція базується значною мірою на унікальній системі союзів, і ця система втрачає цінність, якщо союзники вважають, що не можуть розраховувати на американські зобов'язання.

Аналіз результатів другого терміну (станом на травень 2026 р.) дозволяє зробити кілька попередніх оцінок. Безумовний здобуток – зростання оборонних витрат НАТО, що підвищує реальний потенціал колективної безпеки. Системний провал – підриєв «м'якої сили» і нормативного авторитету США, що є найважчим компонентом для відновлення. Змішаний результат – торгова і технологічна кампанія проти Китаю: структурно правильний напрям, але засоби (унілатеральні тарифи) потенційно менш ефективні від многосторонніх підходів. Невизначений результат – українське питання: переговори тривають, і кінцевий результат залишається відкритим.

Перспектива «після Трампа» є важливим дослідницьким питанням. Будь-який наступний президент – республіканець або демократ – успадкує трансформований міжнародний контекст: союзники, що диверсифікували власні безпекові мережі; Китай, що розширив вплив на Глобальному Півдні; Росію, результат протистояння з якою залишається невизначеним. Повне «повернення до норми» є неможливим: трампізм є не відхиленням, а симптомом структурних змін, які залишаються актуальними незалежно від

виборчих результатів. Дослідницька спільнота матиме матеріал для аналізу трампізму ще десятиліттями [3; 30; 31].

Вплив трампівської зовнішньої політики на міжнародне право є окремим важливим виміром. США є найбільшим «законодавцем» норм міжнародного права – через договори, звичаї, судові рішення і практику. Систематичне нехтування нормами з боку Трампа («норми застаріли», «ці правила нам нав'язали») підриває не лише конкретні угоди, а й саму концепцію обов'язковості норм для наймогутніших. Якщо США не виконують власних зобов'язань, яка підстава вимагати від інших дотримання норм? Ця нормативна ерозія є, можливо, найбільш тривалим і системним збитком трампівської зовнішньої політики для міжнародного правопорядку.

Узагальнення третього розділу дозволяє сформулювати комплексну оцінку трампівської зовнішньої політики. Вона є реакцією на реальні проблеми (безбілетники, несправедливий торговий баланс, надмірні зовнішні зобов'язання), але обрані методи нерідко підривають самі ті стратегічні позиції, які вона прагне захистити. «М'яка сила», нормативний авторитет і мережа союзів є ключовими активами американської глобальної позиції – і всі три зазнають серйозних збитків. Тарифи і «угоди» можуть дати тактичні вигоди, але стратегічна ціна є значно вищою від очевидної у короткостроковій перспективі [3; 9; 38].

Зіставлення трампівського і попередніх підходів до глобального врядування є продуктивним аналітичним кроком. Адміністрації Клінтона, Буша і Обама, при всій відмінності риторики й акцентів, розділяли базовий припис: США є «незамінною нацією», що несе відповідальність за підтримання ліберального міжнародного порядку, від якого сама ж отримує найбільші вигоди. Трамп руйнує цей припис, перетворюючи США на «пересічного» актора, який шукає власної короткострокової вигоди. Це є

фундаментальним зрушенням у самовизначенні американської зовнішньої політики.

Вплив трампізму на глобальні норми міжнародного права і порядку є особливо тривожним для малих і середніх держав. Коли найбільша демократія систематично ставить під сумнів обов'язковість норм для себе – будь то угоди СОТ, Паризька угода, МККЗС чи Статут ООН – це підриває загальну культуру дотримання міжнародного права. Малі держави, що покладаються на норми як захист від примусу з боку великих держав, є найбільш вразливими до цієї «нормативної ерозії».

Довгострокові наслідки трампізму для американської «м'якої сили» є суттєвими. Рейтинги довіри до американського керівництва, що фіксує Pew Research Center [38], досягли мінімуму у 2020 р. і не відновилися до рівня Обама навіть після повернення Байдена. Після повернення Трампа у 2025 р. більшість союзних демократій фіксує нові рекордні мінімуми. «М'яка сила» є кумулятивним ресурсом – її можна нарощувати десятиліттями і втратити за кілька років провокативної риторики і односторонніх дій.

Питання про «структурні» vs. «агентські» детермінанти трампізму є відкритим у науковій дискусії. «Структуралісти» (Г. Міршаймер, С. Волт) стверджують, що відносний занепад американської гегемонії робить ревізію зобов'язань неминучою незалежно від особи президента. «Агентники» (Р. Кейган, Ф. Закарія) наполягають, що саме особистісні й ідеологічні характеристики Трампа пояснюють радикальність і непослідовність трансформації. Дослідження обох термінів свідчить, що обидві змінні є значущими: структурні тиски задали напрям, проте саме стиль і риторика Трампа визначили масштаб і темп змін.

Висновки до розділу 3

Третій розділ засвідчив, що вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему є масштабним і суперечливим. Підрив ЛІО, прискорення переходу до багатополярності, загострення протекціонізму, ядерне нерозповсюдження і «м'яка сила» – переважно негативні наслідки. Тиск на союзників зі збільшення оборонних витрат і системна кампанія щодо КНР – частково позитивні ефекти.

Українське питання є найбільш суперечливим аспектом другого терміну. Пріоритет швидкої «угоди» над змістом миру, асиметрія переговорного процесу (Вітковф у Москві без Києва) і тиск на Зеленського суттєво ускладнюють досягнення справедливого врегулювання та підривають довіру союзників.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна сформулювати такі узагальнені висновки.

1. Американська зовнішньополітична думка формується у взаємодії шести традицій – ліберального інтернаціоналізму, реалізму, ізоляціонізму, неоконсерватизму, офшорного балансування і транзакційного унілатералізму. Трампізм черпає елементи з кількох традицій, але перетворює їх на принципово новий підхід, що відображає особистісну психологію президента більш точно, ніж будь-яку системну стратегічну концепцію [1; 2; 37; 38].

2. Зовнішня політика США напередодні 2017 р. переживала кризу довіри, підживлену провалами на Близькому Сході, «слабкою» реакцією на анексію Криму і внутрішньополітичним невдоволенням наслідками глобалізації. Трамп точно «відчитав» суспільне невдоволення і перетворив його на зовнішньополітичну програму, що суперечила двопартійному консенсусу [3; 11].

3. Доктрина «Америка понад усе» спирається на п'ять стовпів: економічний меркантилізм і транзакціоналізм; захист суверенітету від «глобалізму»; перенесення «тягаря» на союзників; персоналізована дипломатія; антимультилатералізм. СНБ 2017 р. відображала більш традиційний «конкурентний» підхід [11], тоді як СНБ 2025 р. різко посилила ізоляціоністський і антисоюзницький вектор [12; 9].

4. Відносини США з союзниками зазнали драматичного переходу від «ціннісно-зобов'язуючого» до «транзакційно-умовного» характеру. Разом з тим, середній рівень оборонних витрат НАТО (без США) зріс з 1,42% ВВП (2014) до 2,20% (2024) – реальний результат тиску Трампа. Гаазький саміт (2025) зафіксував зобов'язання 5% ВВП до 2035 р. [7; 35].

5. Американо-китайські відносини перетворилися на системне суперництво. Тарифна ескалація 2025 р. (145%/125%) є найгострішим торговельним конфліктом між двома наддержавами за всю їхню спільну історію. Структурна конкуренція залишається незмінною попри тактичні коливання [5; 26].

6. Американо-російські відносини позначені суперечністю між особистою прихильністю президента і інституційними обмеженнями. У другому терміні посередницька роль США у переговорах щодо України дала Москві тактичні переваги і підірвала позиції Києва [4; 17].

7. Вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему є масштабним: підрив ЛІО, прискорення переходу до багатополлярності, загострення протекціонізму, руйнація «м'якої сили» США, підрив ядерного нерозповсюдження. Позитивний ефект – збільшення оборонних витрат союзників НАТО і системна кампанія щодо КНР [3; 8; 9].

8. Українське питання є найбільш суперечливим аспектом другого терміну. Призупинення американської підтримки, асиметрія переговорного процесу і тиск на Зеленського суттєво ускладнюють досягнення справедливого врегулювання [4; 17; 20; 25].

9. Порівняння двох термінів виявляє важливу динаміку: другий термін відрізняється глибшою і швидшою трансформацією через більш лояльний апарат і менші інституційні обмеження. Якщо у першому терміні «інституціоналісти» нерідко стримували найрадикальніші імпульси, то у другому такі противаги значно слабші [2; 10].

10. Трампізм є структурним феноменом американської політики, що відображає глибинні суперечності між «глобалістським» консенсусом еліт і «ізоляціоністськими» настроями значної частини виборців. Незалежно від майбутніх виборчих результатів, його вплив на американську зовнішню

політику і на міжнародну систему буде тривалим і визначатиме основні тенденції міжнародних відносин на роки вперед.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bose M., Rozell M. J. (eds.) The Trump Doctrine and the Emerging International System. Palgrave Macmillan, 2021. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-45050-2> (дата звернення: 17.05.2026).
2. Smolnikov S. Trump's America First Policy: Potential Implications for International Security and World Order. Springer, 2026. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-032-11778-6_11 (дата звернення: 17.05.2026).
3. Kurlantzick J. Making America Great Again? Evaluating Trump's China Strategy at the One-Year Mark. Brookings Institution. 2026. URL: <https://www.brookings.edu/articles/making-america-great-again-evaluatingtrumps-china-strategy-at-the-one-year-mark/> (дата звернення: 17.05.2026).
4. Gordon P. H. Ukraine's Falling Confidence in US Mediation. Brookings Institution. 2025. URL: <https://www.brookings.edu/articles/ukraines-fallingconfidence-in-us-mediation/> (дата звернення: 17.05.2026).
5. The U.S.-China Trade Relationship: What's Behind the Competition? Council on Foreign Relations. 2026. URL: <https://www.cfr.org/backgrounders/contentious-us-china-trade-relationship> (дата звернення: 17.05.2026).
6. Trump's Mediation on Ukraine. Council on Foreign Relations. 2025. URL: <https://www.cfr.org/articles/trumps-mediation-ukraine> (дата звернення: 17.05.2026).
7. Strengthening NATO's Eastern Flank. NATO. 2024. URL:

<https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/strengthening-natoseastern-flank> (дата звернення: 17.05.2026).

8. Heginbotham E. Transatlantic Relations Under Trump: An Uneasy Peace. CSIS. 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/transatlantic-relations-undertrump-uneasy-peace> (дата звернення: 17.05.2026).

9. Experts React: Trump's National Security Strategy. Atlantic Council. 2025. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react/expertsreact-what-trumps-national-security-strategy-means-for-us-foreign-policy/> (дата звернення: 17.05.2026).

10. One Battle After Another: Making of Trump's Foreign Policy. ECFR. 2026. URL: <https://ecfr.eu/publication/one-battle-after-another-factional-strugglesand-the-making-of-trumps-foreign-policy/> (дата звернення: 17.05.2026).

11. National Security Strategy 2017. The White House. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (дата звернення: 17.05.2026).

12. Unpacking Trump's National Security Strategy 2025. CFR. 2025. URL: <https://www.cfr.org/expert-brief/unpacking-trump-twist-national-security-strategy> (дата звернення: 17.05.2026).

13. Breaking Down Trump's 2025 NSS. Brookings. 2026. URL: <https://www.brookings.edu/articles/breaking-down-trumps-2025-national-securitystrategy/> (дата звернення: 17.05.2026).

14. Wright T. The Trump Doctrine: America First. Gettysburg College. URL: https://cupola.gettysburg.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1986&context=student_scholarship (дата звернення: 17.05.2026).

15. Walt S. M. The Origins of Alliances. Ithaca : Cornell University Press, 1987. 321 p.

16. Waltz K. Theory of International Politics. New York : McGraw-Hill, 1979. 251 p.
17. Fix L. Is Trump's Ukraine Peace Deal a Faustian Bargain? CFR. 2025. URL: <https://www.cfr.org/expert-brief/trumps-ukraine-peace-deal-faustian-bargain> (дата звернення: 17.05.2026).
18. For Ukraine, Europeans Need Checkbook Diplomacy. CFR. 2025. URL: <https://www.cfr.org/articles/ukraine-europeans-need-play-checkbook-diplomacytrump> (дата звернення: 17.05.2026).
19. Matthijs M. Major Takeaways From Trump-Zelensky Meeting. CFR. 2025. URL: <https://www.cfr.org/articles/major-takeaways-trumps-meetingzelensky-and-european-leaders> (дата звернення: 17.05.2026).
20. Trump says Russia, Ukraine peace closer after Zelensky meeting. Axios. 2025. URL: <https://www.axios.com/2025/12/28/trump-putin-zelensky-ukrainerussia-peace> (дата звернення: 17.05.2026).
21. Why a Ceasefire Holds Little Appeal for Zelensky. Brookings. 2025. URL: <https://www.brookings.edu/articles/why-a-ceasefire-holds-little-appeal-forzelensky/> (дата звернення: 17.05.2026).
22. Trump's Alleged Ceasefire Plan Aims to End Ukraine Conflict by Easter. 2025. URL: <https://edwin797.substack.com/p/trumps-alleged-ceasefire-plan-aims> (дата звернення: 17.05.2026).
23. Trump Ignites Trade War with China. AOL/CNBC. 2018. URL: <https://www.aol.com/article/news/2018/06/15/trump-ignites-trade-war-with-chinaofficially-announces-tariffs-on-dollar50-billion-worth-of-chinese-goods/23459838> (дата звернення: 17.05.2026).
24. Liu Z. China Can Fight a Trade War. CFR. 2025. URL:

<https://www.cfr.org/expert-brief/china--fight-trade-war-its-real-test-growth-reform>

(дата звернення: 17.05.2026).

25. Trump May Halt Military Aid to Ukraine. The Eastern Flank. 2025. URL:

<https://theeasternflank.substack.com/p/trump-may-halt-military-aid-to-ukraine>

(дата звернення: 17.05.2026).

26. Liu Z. The Supreme Court's Tariff Decision and US-China. CFR. 2026. URL: <https://www.cfr.org/articles/how-the-supreme-court-tariff-decision-couldaffect-trumps-china-negotiations> (дата звернення: 17.05.2026).

27. Beyond Trade: Issues in a Trump-Xi Summit. Brookings. 2026. URL: <https://www.brookings.edu/articles/beyond-trade-issues-in-a-trump-xi-summit/>

(дата звернення: 17.05.2026).

28. At the Trump-Xi Summit, China Will Have the Upper Hand. CFR. 2026. URL: <https://www.cfr.org/articles/at-the-trump-xi-summit-china-will-have-theupper-hand> (дата звернення: 17.05.2026).

29. US-China Relations in the Trump 2.0 Era. China Briefing. 2026. URL: <https://www.china-briefing.com/news/us-china-relations-in-the-trump-2-0implications/> (дата звернення: 17.05.2026).

30. How Trump's Foreign Policy Gambits Are Reshaping the World. Time. 2026. URL: <https://time.com/collections/davos-2026/7345543/trump-foreignpolicy-second-term/> (дата звернення: 17.05.2026).

31. Trump Doctrine: America First Revisited. Miller Center. 2025. URL: <https://millercenter.org/news-events/events/trump-doctrine-america-first-revisited> (дата звернення: 17.05.2026).

32. America First. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/America_First (дата звернення: 17.05.2026).

33. Poland's Rise as NATO Defense Spending Leader. Wilson Center. 2025. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/security-europe-polands-rise-natosdefense-spending-leader> (дата звернення: 17.05.2026).
34. Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2025). NATO. 2025. URL: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/finance/defexp-2025-en.pdf> (дата звернення: 17.05.2026).
35. Morgenthau H. Politics Among Nations. New York : Alfred A. Knopf, 1948. 489 p.
36. Mearsheimer J. The Tragedy of Great Power Politics. New York : Norton, 2001. 555 p.
37. Ikenberry G. J. After Victory. Princeton: Princeton University Press, 2001. 293 p.
38. Nye J. S. The Paradox of American Power. Oxford: Oxford University Press, 2002. 240 p.
39. Brzezinski Z. The Grand Chessboard. New York: Basic Books, 1997. 240 p.
40. Wendt A. Social Theory of International Politics. Cambridge: CUP, 1999. 429 p.
41. Katzenstein P. The Culture of National Security. New York: CUP, 1996. 562 p.
42. National Security Strategy 2025. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/national-security/> (дата звернення: 17.05.2026).
43. Trump's America First Policy: Initial Analysis. IISS. 2018. URL: https://en.iiss.pku.edu.cn/fj/PDF/ciss_en/upload/docs/2018-11-22/doc_9611542852463.pdf (дата звернення: 17.05.2026).

44. Keohane R., Nye J. Power and Interdependence. New York: Longman, 2001. 334 p.
45. Snyder J. The Soviet Strategic Culture. RAND, 1977. 48 p.
46. US-China Trade Dispute (CFR Conference Call). CFR. 2018. URL: <https://www.cfr.org/conference-calls/us-china-trade-dispute> (дата звернення: 17.05.2026).
47. East Side Story: Poland's New Role in the EU. ECFR. 2023. URL: <https://ecfr.eu/publication/east-side-story-polands-new-role-in-the-european-union/> (дата звернення: 17.05.2026).
48. Trump Warms to China, NATO. Press Reader / Arab Times. 2017. URL: <https://www.pressreader.com/kuwait/arab-times/20170414/281883003207910> (дата звернення: 17.05.2026).
49. President Trump at UN General Assembly: America First Foreign Policy. White House Archives. 2017. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/president-donald-jtrump-united-nations-general-assembly-outlining-america-first-foreign-policy/> (дата звернення: 17.05.2026).
50. Huntington S. The Clash of Civilizations. New York: Simon & Schuster, 1996. 368 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Хронологія ключових зовнішньополітичних рішень адміністрації Д.
Трампа (2017–2025 рр.)**

Дата	Подія / рішення	Значення для глобальної системи
23.01.2017	Вихід США з ТТП	Відхід від багатостороннього торгового лідерства
01.06.2017	Вихід з Паризької кліматичної угоди	Відмова від кліматичного лідерства
08.05.2018	Вихід зі СВПД (Іран)	Прискорення іранської ядерної програми
15.06.2018	Тарифи 25% на \$50 млрд китайського імпорту	Початок торгової війни США–Китай
Вересень 2019	Скандал з дзвінком Трампа Зеленському	Перший імпічмент; вразливість укр. питання
Серпень 2020	«Угоди Авраама»: нормалізація Ізраїль–ОАЕ та ін.	Дипломатичний здобуток 1-го терміну
20.01.2025	Початок 2-го терміну: вихід з ВООЗ, нові тарифи	Глибша і швидша трансформація
28.02.2025	Конфліктна зустріч Трампа і Зеленського у Білому домі	Розрив з позицією підтримки України
02.04.2025	«День визволення»: масштабні тарифи проти всіх	Найбільша тарифна ескалація за десятиліття
Червень 2025	Гаазький саміт НАТО: зобов'язання 5% ВВП до 2035	Рекордне зобов'язання витрат у НАТО
Серпень 2025	Зустріч Трамп–Путін на Алясці; зустріч із Зеленським	Посередницька дипломатія; непрозорі домовлен.
28.12.2025	Зустріч Трампа і Зеленського у Мар-а-Лаго	95% рамкової угоди за Зеленським

Джерело: складено автором на основі [1; 3; 5; 6; 7; 11; 12; 19; 20; 31] **Додаток**

Б

**Порівняльна таблиця зовнішньополітичних підходів: Обама – Трамп I –
Трамп II**

Параметр	Обама (2009–2017)	Трамп I (2017–2021)	Трамп II (2025–)
Загальна орієнтація	Ліберальний інтернаціоналізм	Транзакційний унілатералізм	Поглиблений ізоляціоналізм
НАТО	Повна підтримка	Критика, тиск щодо 2% ВВП	Умовна підтримка, 5% ВВП
Китай	Стратег. партнер / конкурент	Торгова війна, тарифи 25%	Тарифи 145%, системне суперн.
Росія	«Перезавантаж.», потім санкції	М'яка риторика, збереж. санкцій	Особистий контакт, посередниц.
Україна	Нелетальна допомога	Lethal зброя, скандал 2019	Тиск на Зеленського, переговори з РФ
Клімат	Паризька угода (2015)	Вихід (2017)	Повторний вихід (2025)
Торгівля	ТТП, ТТП, вільна торгівля	Вихід з ТТП, тарифи	«День визволення», масові тарифи
Міжнар. орг.	ООН, СОТ, ВООЗ – підтримка	Скорочення, критика	Вихід з ВООЗ, мінімізація ООН
Іран	СВПД (2015)	Вихід зі СВПД (2018)	Максимальний тиск

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 3; 5; 8; 11; 12; 31]

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі досліджено процес трансформації зовнішньої політики США в період адміністрації Д. Трампа (2017–2021 і 2025–2026 рр.). На основі системного, порівняльного та інституційного методів проаналізовано ідейні школи і традиції американської зовнішньополітичної думки, стан зовнішньої політики напередодні Трампа, ключові принципи

доктрини «Америка понад усе», трансформацію відносин з союзниками, американо-китайські та американо-російські відносини, а також вплив трампівської зовнішньої політики на глобальну систему і на українське питання.

Встановлено, що доктрина «Америка понад усе» спирається на п'ять стовпів: економічний меркантилізм; захист суверенітету; перенесення «тягаря»; персоналізована дипломатія; антимультилатералізм. Середній рівень оборонних витрат НАТО (без США) зріс з 1,42% ВВП (2014) до 2,20% ВВП (2024). Тарифна ескалація США–Китай досягла 145%/125% у 2025 р. Трансформація американської зовнішньої політики є структурним феноменом. Українське питання є найбільш суперечливим аспектом другого терміну.

Ключові слова: Сполучені Штати Америки, зовнішня політика, Трамп, «Америка понад усе», НАТО, Китай, Росія, Україна, ліберальний міжнародний порядок, транзакціоналізм.

ANNOTATION

The qualification thesis investigates the transformation of US foreign policy during the Donald Trump administrations (2017–2021 and 2025–2026). Using systemic, comparative and institutional methods, the study examines the ideological traditions of American foreign policy, the pre-Trump landscape, the "America First" doctrine's key principles, transformation of relations with allies, US-China and USRussia relations, and the impact of Trump's foreign policy on the global system and the Ukrainian question.

It is established that "America First" rests on five pillars: economic mercantilism; sovereignty protection; burden-shifting; personalized diplomacy; and anti-multilateralism. NATO's average defense spending grew from 1.42% of GDP (2014) to 2.20% (2024). US-China tariff escalation reached 145%/125% in 2025.

The transformation is a structural phenomenon. The Ukrainian question is the most contentious aspect of Trump's second term.

Key words: United States of America, foreign policy, Trump, America First, NATO, China, Russia, Ukraine, liberal international order, transactionalism.